

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A GYERMEK MINT ESZKÖZ – A
KAPCSOLATI ERŐSZAK BÜNTETŐJOGI
FÓKUSZÚ ELEMZÉSE**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/05/24

I. Bevezetés	1
II. Az „Aszódi kettős gyerekgyilkosság”	3
III. A családon belüli erőszak ellen tett lépések Európában és hazánkban	5
III. 1. Nemzetközi kitekintés	5
III. 2. A kapcsolati erőszak törvényi tényállása Magyarországon.....	9
IV. A kiterjesztett öngyilkosság	11
V. „Hanyagtartás” – avagy hol a rendszerhiba?	15
V. 1. A szülői felügyeletről általában	18
VI. A kapcsolattartás	20
VI. 1. A kapcsolattartás tartalma és formái	20
VI. 2. Felügyelt kapcsolattartás	22
VI. 3. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása	24
VII. A távoltartás intézménye – ideiglenes megelőző távoltartás és megelőző távoltartás	27
VIII. Nyomozás a bántalmazást követően.....	29
VIII. 1. A rendőrség szerepe a nyomozásban	29
VIII. 2. Az ügyész szerepe a nyomozásban.....	30
IX. Az igazságügyi pszichológus szakértő vizsgálata.....	32
X. A kapcsolati erőszak áldozatává vált gyermek.....	37
X. 1. Védelembe vétel	37
X. 2. Barnahus – egy jó irány	39
Összegzés	43
Fontosabb tanulmányok jegyzéke	45

„Vétkei ugyanis rejtve maradtak
az előtt, aki nem firtatta.”
Cicero¹

I. Bevezetés

A „**gyermek mindenek felett álló érdeke...**” – vezeti be a fogalmat az a Gyermekjogi Egyezmény, amit Magyarország 1990-ben írt alá, és az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki, így annak rendelkezései a hazai törvényekhez hasonlóan hatályosak és érvényesek. Az egyezmény összefoglalja azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden államnak biztosítani kell a gyermekek számára, így az életben maradásukat, fejlődésüket, védelmüket és a társadalomban való részvételüket biztosító jogokat is beleértve.²

Munkám címének első fele azon ellentétre igyekszik rámutatni, amely az előző sorok *de iure* tényállása, és a szülői felügyeleti jog rendezése iránt indított keresetek *de facto* eseményei között fennállnak. Nem célom a pár évvel ezelőtt nagy port kavart „metoo” mozgalom élharcosai közé állni, ellenben szeretnék rávilágítani egy hatalmas társadalmi problémára, amelyben valamilyen szinten mindannyian érintettek vagyunk. Kutatásom során rá kellett jönnöm arra a tényre, hogy évtizedek óta ugyanazok a problémák merülnek fel az esetek vizsgálataiban során, tehát egy minden szempontból (legyen az gazdasági, politikai vagy egyéb ráhatásoktól) független, társadalmunkba mélyen beágyazódott jelenség a kapcsolati erőszak, amely fogalom a cím második felében jelenik meg, dolgozatomnak pedig első részében elemzem.

Kutatásom központi témájául az „aszódi kettős gyerekgyilkosság”-ként elhíresült jogeset szolgál, amely bűncselekményt eseményről-eseményre elemzek majd a rendelkezésre álló információk figyelembe vételével, különös tekintettel a magyar joggyakorlat és a Gyermekjogi Egyezmény viszonyára, amely, mint fogalmaz: „A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben **a gyermek mindenek felett álló érdekét** veszi figyelembe elsősorban.”³

¹ Marcus Tullius CICERO: Philippicák Marcus Antonius ellen; Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990, 205.

² A Gyermekjogi Egyezményről: <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezmenyrol> (letöltve 2023. 11. 05.)

A dolgozat megírása idején rendelkezésre álló peranyagot nem tudtam felhasználni, így az egyes fejezeteknél a témához kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat hívtam segítségül, továbbá munkám során nem éltem a mesterséges intelligencia adta lehetőségekkel. A dolgozat célja megismertetni az olvasóval a magyar jog szabályozásait a kapcsolati erőszakkal összefüggésben annak figyelembevételével, hogy noha polgári jogi tényezők játszanak közre a vizsgált eseményekben, mégis a büntetőjog hatáskörébe tartozik valamennyi kérdés. Tíz fejezeten keresztül igyekszem körül járni azokat a tényezőket, amelyek miatt megtörténhet az aszódihoz hasonló bűncselekmény, és amelyek hozzásegíthetnek a megelőzésükhöz. Ismertetem a történeti tényállást, majd kitérek a hazai és nemzetközi jogi szabályozásokra, mint jogforrási elemzésekre. Azzal a jelenséggel is foglalkozom, hogy a gyermek mint eszköz, hogyan játszik szerepet az élet elleni cselekmények kiterjesztett öngyilkosságba torkolló eskalációjában. Kitérek a szakértői vélemények döntő súlyára, amelyek alapján megállapíthatók a szülővel való kapcsolattartás rizikó faktorai, és arra, hogy ezen veszélyek ellen hogyan lehetne fellépni. Végül ismertetek egy viszonylag új, gyermekek számára kialakított multidiszciplináris meghallgató rendszert, a Barnahus-házakat, amely újfajta gyermekbarát helységek nagy mértékben segíthetik a traumák feldolgozását és az abból való felépülést.

II. Az „Aszódi kettős gyerekgilkosság”

2022. május 20-áról 21-ére virradó éjjel történt meg az a tragédia, amely során egy apa a gyermekeivel való kapcsolattartás ideje alatt a Büntető Törvénykönyv (a továbbiakban Btk.) szerinti emberölés tizenegy minősített esetéből öt minősítéssel végzett két fiatalkorú lányával, majd a Heves vármegyei Adács településnél egy arra közlekedő vonat elé vetette magát, ám az öngyilkossági kísérletet túlélte. A férfi ellen a Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányság *előre kitervelten, aljas indokból, részben különös kegyetlenséggel, több ember sérelmére, védekezésre képtelen személyek sérelmére elkövetett emberölés büntette* miatt folytatott le büntetőeljárást. A *tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés* minősítése csupán azért nem említhető, mert a kisebbik lány a bűncselekmény elkövetése előtt töltötte be a tizennegyedik életévét, a nagyobbik pedig tizenhat éves volt.

A Budapest Környéki Törvényszék Sajtó- és Kommunikációs Osztályának közleménye alapján a bűncselekmény jellegére és a nyomozás állására tekintettel az ügyészi indítvány szerint a gyanúsítottal szemben a legszigorúbb kényszerintézkedés – letartóztatás – elrendelése volt indokolt. A Bíróság kényszerintézkedésének végrehajtása az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (IMEI) lett foganatosítva.⁴

Időközben az emberölés minősített eseteit négyre csökkentették, mivel az ügy előre haladtával a felgyülemlett információk alapján az aljas indokból történő elkövetés nem volt megállapítható. Annak ellenére, hogy az erre vonatkozó határozat értelmében: „Az aljas indokból vagy célból elkövetett emberölésen az erkölcsileg elvetendő motívumból fakadó, valamint ilyen célból megvalósított cselekményeket kell érteni. .”⁵ Felmerülhet a kérdés, hogy az a cselekmény, miszerint egy apa a saját gyermekeit álmukban kivégzi, miért nem tartozhat az „erkölcsileg elvetendő motívumok” közé, valamint a büntett körülményeire tekintettel ez a fajta önkényes elégtétel miért nem tartozhat az aljas indokból történő elkövetés minősítéséhez?

Időközben az IMEI-ből az apát büntetés-végrehajtási intézetbe helyezték át 2022. augusztusában, mivel kóros elmeállapot jelét nem mutatta. A Pest Vármegyei Rendőr-

⁴<https://budapestkornyekitorvenyszek.birosag.hu/sajtokozlemenyt/20220620/budakornyekijarasbirosag-letartoztatta-gyermekei-megolesevel-gyanusitott> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

⁵ 3/2013. számú BJE határozat

főkapitányság Vizsgálati Osztálya a férfi ellen a fent megállapított minősítések megalapozott gyanúja miatt folytatott eljárást befejezte és az iratokat átadta az ügyészségnek.⁶

Az ügy bírósági szakba kerülését követően a vádlott az előkészítő ülés során nem élt a beismerő vallomás lehetőségével, valamint nem mondott le a további bizonyításról, így az előkészítő ülésen ítélet sem született. Ahogy korábban a gyanúsított kihallgatásokon, úgy az előkészítő ülésen is azt mondta a férfi, hogy nem emlékszik a lakásában és az Adácson történetekre. A vádirat ismertetése szerint a férfi először a tizennégy éves Tímeával, majd két évvel idősebb nővérével, Júliával végzett: „A baltával többször megvágta a nyakán, arcán, mellkasán, felkarján, jobb kulcscsont, jobb állkapocs ív alatt és a nyak jobb oldalán.”⁷ A vádlott így indokolta a tettét: „Sarokba szorították a hivatalok és nem engedhetett ennek az orbitális bünszervezetben elkövetett zsarolásnak és erőszaknak.” Vélhetően az „orbitális bünszervezet” a Gödöllői Járásbíróság lehetett, az általa észlelt „zsarolást és erőszakot” pedig a házassági bontóper során a szülői felügyelet gyakorlásával kapcsolatos ítéletre érthette, amit kizárólagosan az anya gyakorolt. Az előkészítő ülésen a bíróság tárgyalást tűzött ki, amelyet szeptemberben folytattak le.

Az elsődleges kérdés, ami mellett nem mehetünk el, hogyan történhetett meg egy ilyen számtalan kérdést felvető ügy?! Ennek megválaszolásához – véleményem szerint – fontos annak a megközelítésnek az elfogadása, hogy a konkrét eset túllép egy „tipikus” emberölés körén; a megtörtént tragédia a kapcsolati erőszak legsúlyosabb kivetülése. Dolgozatomban részletesen elemzem a kiterjesztett öngyilkosság jelenségét, amely előfordulása ellenére sem áll a kutatások érdeklődésének körében.

A kapcsolati erőszak a mindennapokba beágyazódott, saját „burokkal” rendelkező cselekmény: mindenki tud róla – vagy legalábbis sejti –, hogy „valami nincs rendben” a családban. Jogesetről-jogesetre utólag újra szembesülhetünk vele, hogy a történések megelőzhetőek lettek volna, ugyanazok a tipikus problémák ismétlődnek újra és újra. Nemzetközi és hazai jogszabályok sora célozza a nők és a gyermekek védelmét, illetve rögzíti alapvető jogaik garanciáit, azonban e cselekmények fényében úgy tűnik, hogy ez a gyakorlatban nem tükröződik vissza kellő mértékben.

⁶ Tette közzé hivatalos honlapján 2023. 02. 23-án a rendőrség: <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/lezart-akta-8-honappal-ezelotti-csaladi-tragedia#4>

⁷ <https://tenyek.hu/cikkek/szornyu-reszletek-derultek-ki-az-aszodi-kettos-gyerekgyilkossagrol-a-gyilkos-apamegszolalt-videoval> (Letöltve: 2023. 10. 28.)

III. A családon belüli erőszak ellen tett lépések Európában és hazánkban

III. 1. Nemzetközi kitekintés

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (European Union Agency for Fundamental Rights-FRA) 2014-ben készített felmérése során, az Unió egészére kiterjedő, nőkkel szembeni erőszak kérdése kapcsán, az akkori 28 tagállamból összesen 42000 nőt interjúvolt meg.⁸

A kutatás keretében a nőket a fizikai, szexuális és pszichológiai erőszakkal kapcsolatos tapasztalataikról kérdezték, beleértve a párkapcsolaton belüli erőszakot, ezenkívül külön foglalkoztak a követéssel, a szexuális zaklatással és az új technológiák szerepével a nők által tapasztalt bántalmazásban. A fentiek mellett a válaszadókat a gyermekkorban elszenvedett erőszakról is megkérdezték. Az eredményekből kitűnik, hogy miközben a bántalmazás kiterjedt, sok nő életét érintő jelenség – a bejelentett esetek száma szisztematikusan alulmarad a megtörtént esetekhez képest.

Mivel a legtöbb nő nem jelenti az őt ért erőszakot, és nem érzi úgy, hogy a – gyakran kevésbé támogatónak ítélt – rendszerek erre ösztönöznék, a hivatalos büntetőjogi adatok csak azt a kevés esetet tudják rögzíteni, amelyet bejelentenek. Ez azt jelenti, hogy a nők elleni erőszak kezelésére irányuló szakpolitikai és gyakorlati válaszok nem mindig átfogó adatokon alapulnak. Úgy tűnik tehát, hogy a látencia nem csak Magyarországon, hanem az egész Európai Unió területén kimagasló, annak ellenére, hogy több kezdeményezés is történt az ügyben.

Az *Európai Parlament* a nők elleni erőszak felszámolásáról szóló, 2009. november 26-i állásfoglalásában⁹ felszólította a tagállamokat, hogy tökéletesítsék a nőkkel szemben elkövetett erőszak minden formája elleni nemzeti jogszabályaikat és politikáikat, lépjenek fel a nőkkel szembeni erőszak kiváltó okai ellen – nevezetesen megelőző intézkedések révén –, valamint kérte, hogy az Unió garantálja az erőszak valamennyi áldozatának a segítséghez és támogatáshoz való jogot.¹⁰

⁸ FRA: Nőkkel szembeni erőszak: az Unió egészére kiterjedő felmérés. Az eredmények áttekintése.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2014. 3.o.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hu.pdf
(Letöltve: 2022. 11. 19.)

⁹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:285E:FULL&from=HU> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

¹⁰ Uo. 56–58.

Az Isztambuli Egyezmény, vagyis Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény az első jogilag kötelező erővel bíró eszköz, ami „a nők elleni erőszak leküzdésének átfogó megközelítését és szabályozását teremti meg,” és a családon belüli erőszak megakadályozására, az áldozatok védelmére és az elkövetőkkel szembeni büntetőeljárásra összpontosít.¹¹ Az egyezményt 2011. május 11-én nyitották meg aláírásra Isztambulban, azóta harmincnyolc ország ratifikálta, további nyolc pedig csak aláírta a dokumentumot. Az egyezmény számunkra releváns üzenete a következőképpen foglalható össze:

„A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy **a szülői felügyeleti jogra és a gyermekláthatási jogra vonatkozó határozatok meghozatalakor figyelembe vegyék a jelen Egyezmény hatálya alá tartozó erőszakos cselekményeket.** A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítása érdekében, **hogy a láthatási jog vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása ne veszélyeztesse** az áldozat vagy a gyermekek jogait és biztonságát.”

„A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási és más intézkedéseket annak érdekében, hogy olyan országos szinten hatékony, átfogó és koordinált szakpolitikákat fogadjanak el és hajtsanak végre, amelyek a jelen Egyezmény hatálya alá tartozó erőszak minden formájának megelőzéséhez és az ellene folytatott küzdelemhez minden szükséges intézkedést magukban foglalnak, továbbá, hogy mindenre kiterjedő választ adjanak a nőkkel szembeni erőszakra.”¹²

Magyarország 2014. március 14-én írta alá az *Isztambuli Egyezményt*, ellenben nem ratifikálták, aminek legfőbb oka az, hogy hazánk több pontban sem felel meg az egyezményben foglaltaknak, és egyelőre nincs kilátásban jelentős jogszabály módosítás e cél érdekében. Itt érdemes megjegyezni, hogy „uniós tagállamként egyedülként Magyarországon nem foglalkozik professzionális szakértők által bonyolított intervenciós program az erőszakot elkövető férfiakkal, továbbá, hogy két uniós tagállamból Magyarország az egyik, ahol a rendőrök nem kapnak külön rendszeres szakmai képzést arra vonatkozóan, hogyan lépjenek fel a nők ellen irányuló erőszak esetén, miként avatkozzanak be ilyen esetekben, vagy milyen

¹¹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Európa Tanács, 2011. április 12. <https://rm.coe.int/168046031c> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

¹² Az Isztambuli Egyezmény szövege magyar nyelven. A Nőkért Egyesület Honlapja. <https://nokert.hu/sze-20160720-0010/1466/1/az-isztambuli-egyezmeny-szovege-magyar-nyelven> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

módon akadályozzák meg az erőszakot.”¹³ 2021. november 25-én, a nők elleni erőszak felszámolásának világnapja alkalmából az Európai Parlament képviselői vitát kezdeményeztek annak érdekében, hogy azok az országok, amelyek még nem ratifikálták, építsék be a jogrendszerükbe ezt az egyezményt, azonban Magyarország részéről ez továbbra sem történt meg.

Nem sokkal az Isztambuli Egyezményt követően, 2012-ben az Európai Unió készített egy átfogó irányelvet az *áldozatokat érintő bűncselekmények definiálása és segítségük minimumszabályainak megalkotása érdekében*.¹⁴

Ezen irányelv szerint *áldozatnak* tekinthető:

- az a természetes személy, aki közvetlenül bűncselekmény következtében szenvedett el, ideértve a fizikai, szellemi vagy érzelmi sérülést, vagy gazdasági hátrányt; továbbá
- a közvetlenül bűncselekmény következtében életét veszített személy családtagjai, akik e személy elhalálása folytán sérelmet szenvedtek.
- Ezen irányelv alkalmazásában a feljelentés megtételét a büntetőeljárás részének kell tekinteni. Ebbe az is beleértendő, amikor a hatóságok hivatalból kezdeményeznek büntetőeljárást az áldozat által elszenvedett bűncselekmény következtében.
- Adott személyt áldozatnak kell tekinteni függetlenül attól, hogy az elkövetőt azonosították-e, elfogták-e, ellene vádat emeltek-e, illetve elítélték-e, tekintet nélkül az elkövető és a sértett közötti családi kapcsolatra.¹⁵

Utóbbi meghatározásnak – amint arra dolgozatom későbbi szakaszában részletesebben is kitérek – azért is van kiemelt jelentősége, mivel ez az uniós minimumszabály nem valósul meg hazánkban kellő mértékben.

¹³ Műbalhé az Isztambuli Egyezmény körül: Miért nincs még ratifikálva az Isztambuli Egyezmény? Csaladhalo.hu <https://web.archive.org/web/20150321084712/http://csaladhalo.hu/cikk/hatter/mubalhe-isztambuli-egyezmey-korul#> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

¹⁴ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2012/29/EU IRÁNYELVE (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=HU> (Letöltve: 2022. 11. 12.)

¹⁵ Uo. 59. o.

„A hozzátartozók közötti erőszak súlyos és gyakran rejtett társadalmi probléma, amely végzetes következményekkel járó, szisztematikus pszichológiai és fizikai traumát okozhat, mivel az elkövető olyan személy, akiben az áldozatnak meg kellene tudnia bízni. A nőket aránytalanul nagy számban érinti az erőszaknak ez a típusa, a helyzetet pedig súlyosbíthatja az, ha a nő gazdaságilag, társadalmilag vagy a tartózkodáshoz való joga szempontjából függ az elkövetőtől.”¹⁶ Erre a komplex problémára alkotta meg a magyar jogalkotó – véleményem szerint helyesen – a kapcsolati erőszak tényállását. „A hozzátartozók közötti erőszak, a szexuális erőszak vagy a szexuális kizsákmányolás, a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai, valamint a gyermek áldozatok esetében nagy arányban fordul elő a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás. Ezért különös alaposággal kell eljárni annak megítélése során, hogy az ilyen áldozatok esetében fennáll-e ennek lehetősége, ezért abból a feltevésből kell kiindulni, hogy ezen áldozatok esetében különleges védelmi intézkedésekre van szükség.”¹⁷ Továbbá a „büntetőeljárás során az áldozatokkal valószínűsíthetően személyes kapcsolatba kerülő tisztviselők számára lehetővé kell tenni, hogy – az áldozatokkal való kapcsolatuk fokának megfelelően – megfelelő alap- és továbbképzésben részesüljenek annak érdekében, hogy képesek legyenek felismerni az áldozatokat és szükségleteiket, valamint tisztelettel, tapintattal, szakértelemmel és megkülönböztetésmentes módon tudják kezelni őket.” A 2012/29/EU irányelve alapján „a tagállamoknak gondoskodniuk kell a rendőrség és a bírósági személyzet ilyen jellegű képzéséről. A képzést népszerűsíteni szükséges továbbá az ügyvédek, az ügyészek, a bírák, valamint az áldozatsegítő szolgáltatást nyújtó gyakorlati szakemberek körében is.”¹⁸ Tehát az irányelv megkövetel egy átfogó stratégiát a bűncselekmények áldozatainak megsegítése érdekében valamennyi szervtől.

¹⁶ Uo. 59. o.

¹⁷ Uo. 57. o.

¹⁸ Uo. 64. o.

III. 2. A kapcsolati erőszak törvényi tényállása Magyarországon

A BSR (Bűnügyi Statisztikai Rendszer) felmérése alapján 2018 második felétől mérve, mintegy 2057 személy esett áldozatául a kapcsolati erőszak bűncselekményének. Nem szabad persze figyelmen kívül hagynunk a már említett látencia jelenségét.¹⁹

A jelenleg hatályos büntető tényállás szakszerű megnevezése *kapcsolati erőszak* (Btk. 212/A §) – köznapi értelemben használt fogalma pedig *családon belüli erőszak*. A jelenség tudományos és jogszabályi kimunkálása „fiatalnak” tekinthető, mivel megismerése csak kicsivel több, mint 50 éve kezdődött el.

2012-ben civil szervezetek kezdeményezésére döntött úgy az Országgyűlés, hogy létrehoznak egy új, önálló tényállást a kapcsolati erőszakra, így lépett hatályba a törvénszöveg 2013-ban az új Büntető Törvénykönyvvvel. A rendelkezés nem csupán a férfi-nő kapcsolatra terjed ki, hanem az együtt élő hozzátartozóra, volt házastársra, volt élettársra, gondnokra, gondnokoltra, gyámra, illetve gyámoltra is.

Szubszidiárius jellegű tényállásról van szó, vagyis kitétel, hogy akkor alkalmazandó „amennyiben súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg.”²⁰ Véleményem szerint ez a megfogalmazás gátolja a büntetés hatékonyságát, ugyanis annak ellenére, hogy az emberi méltósághoz való jog az egyik legmagasabb szinten védendő alapjog, mégis csupán két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő vétségnek számít a cselekmény, így annak büntetési tétele és szubszidiárius jellege nem nyújt kellő védelmet az áldozatok számára, és álláspontom szerint nem tükrözi a cselekmény súlyosságát. Ezzel szemben kiemelendő, hogy nem kell megvárni, amíg az elkövető eljut a tettelegességre, hiszen az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás, továbbá a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyona tartozó anyagi javak elvonása és ezáltal anyagi ellehetetlenítése is már elég a cselekmény megvalósításához.

A törvényi tényállás további eleme az elkövetés rendszeres jellege, így, amennyiben a hozzátartozó sérelmére legalább két alkalommal tettelegességre, személyi szabadság megsértésére, tetteges becsületsértésre vagy kényszerítésre kerül sor, a büntetőeljárást hivatalból meg kell indítani, nem a sértett dönt róla. Ennek amiatt is van kiemelt jelentősége, mivel például kiskorú sértett esetén evidens, hogy koruknál fogva nem tudják mi a teendő ilyen esetekben. Az viszont már más kérdés, hogy egy-egy elcsattant pofon, bankkártya elvétel vagy

¹⁹ V.ö.: A dolgozat 5. oldalán elmondottakkal.

²⁰ Btk. 212/A §

félelmet generáló heves vita után valóban veszi-e a hatóság a fáradságot, hogy vizsgálódjon, ha egyáltalán a sértett jelzi átélte sérelmeit?!

Az OKRI (Országos Kriminológiai Intézet) egyik tanulmányában három év (2015. január 1. – 2017. december 31.) mintegy 556 ügyiratát vizsgálták át a kapcsolati erőszak témájában. A vizsgált ügyek csupán 55%-a indult sértetti feljelentésre. A többi esetben hozzátartozók (13%), közigazgatási szervek (12%), vagy a szomszédok (9%) intézkedtek. A kórházak, háziorvosok, vagy pedagógusok jelentései elenyészőek (11%), derül ki a tanulmányból. A védőnők gyakran találkoznak a sértettekkel és családtagjaikkal, viszont a törvényben fennálló jelzési kötelezettségeik ellenére sem, vagy csak nagyon ritka esetben intézkednek.

Hogy miért marad valaki ilyen bántalmazó kapcsolatban, rendkívül komplex pszichológiai és gyakran megélhetési okai is lehetnek, mindenesetre meggyőződésem, hogy rendszerszintű segítségre van szükségük az áldozatoknak. Rendkívül gyakori eset, mikor a sértett el akarja hagyni a bántalmazó közeget, de senki nem fogadja be, így marad a bántalmazója mellett, és sajnos az sem ritka, hogy inkább elfogadja a helyzetet, mintsem változtasson rajta. Sajnálatos módon előfordulnak olyan esetek is, mikor sikerül ugyan kilépni az erőszakos kapcsolatból, viszont a bántalmazó az elhagyásból fakadó sérelmeit személyes bosszúvágyából merítve úgy tompítja, hogy végez a bántalmazottal, olykor saját magával is –, amint az részben megtörtént 2022. május 20. éjjelén Aszódon is, ezt a férfi büntetőtárgyalásán elhangzottak meg is erősítik.²¹

²¹ Maár Laura: „Narcisztikus, de beszámítható” az elmeszakértő szerint az aszódi apa, aki a vád szerint megölte két lányát. RTL.hu <https://rtl.hu/hirado/2023/11/13/narcisztikus-elmeszakerto-megolte-ket-lanyat-aszod-apa> (Letöltve: 2023. 11. 17.)

IV. A kiterjesztett öngyilkosság

A nemzetközi pszichiátriai szakirodalom a *kiterjesztett öngyilkosságot* önálló fogalomként tartja számon.²² A magyar pszichiátria tudománya is hasonlóképpen vélekedik, meghatározása szerint „kiterjesztett öngyilkosságról akkor beszélünk, ha egy személy más személyt vagy személyeket, azok tudta és beleegyezése nélkül „bevon” az öngyilkosságba. A nemzetközi szakirodalom mindezt azzal a kritériummal egészíti ki, hogy a gyilkosság elkövetésétől számított meghatározott időn belül – amely legtöbbször 24 órát jelent – az elkövető öngyilkosságot kövessen el.”²³

Érdemes megjegyezni, hogy a jelenség többféle elnevezés alatt ismert. Angolszász területen párhuzamosan használatos a Homicide-Suicide és a Murder-Suicide.²⁴ A két kifejezés közül esetünkben szerencsésebb az utóbbit használni, mivel az konkrétabban reflektál arra, hogy az öngyilkos egyszersmind gyilkos is. Ezzel szemben a Homicide-Suicide kifejezés arra is utal, amikor az öngyilkossággal összekötött gyilkosság nem feltétlenül szándékos bűncselekmény eredménye.²⁵

A szakirodalom a kiterjesztett öngyilkosság típusait az elkövető és az áldozat(ok) közötti kapcsolat alapján négy kategóriába sorolta, így beszélhetünk:

- a) a partner sérelmére,
- b) a gyermekek sérelmére,
- c) a család (gyermekek és partner) sérelmére, valamint
- d) a családon kívüli más személy sérelmére elkövetett emberölésről és az elkövetőnek ezt követően végrehajtott öngyilkosságáról.²⁶

²² BOLYKY Orsolya: A kiterjesztett öngyilkosságok kriminológiai háttere; VOKÓ György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 2015. 52., 59–74., 59. o.

²³ UO.

²⁴ Kristin M. Holland, Sabrina V. Brown, Jeffrey E. Hall and Joseph E. Logan: Circumstances Precending Homicide-Suicides Involving Child Victims: A Qualitative Analyses. HHS Public Access

²⁵ Tony Salvatore M. A.: Domestic Murder- Suicide: A Compound Tragedy 2022. október 5. https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/domestic-murder-suicide-a-compound-tragedy?fbclid=IwAR3IFTx4Grq_uvS2t9g3Sn-mRHSACGojGoKSxJq-RFJIIfYG0xtE6kEtvEsE

²⁶ J. LOGAN – Holly A. HILL – Michele Lynberg BLACK – Alex E. CROSBY – Debra L. KARCH – Jamar D. BARNES – Keri M. LUBELL: Characteristic of Perpatrators in Homicide-Followed-by-Suicide Incidents: National Violent Death Reporting System – 17 US States, 2033–2005; American Journal of Epidemiology, Johns Hoppkins Bloomberg School, 2008, 1057–1058. o.

Dolgozatom tárgyából adódóan, a gyermekeket is sértő kiterjesztett öngyilkosságok elemzésére fókuszálok, mely témakör két oldalról történő megközelítése nem mellőzhető: részben a gyermekek sérelmére elkövetett élet elleni támadások oldaláról, részben a kiterjesztett öngyilkosságok oldaláról.

Az első szempontot követve rögzíthető, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett emberöléseknek a kriminológiai szakirodalom 5 nagy típusát²⁷ nevesíti:

- 1) önfeláldozó (altruisztikus) gyermekgyilkosság²⁸ – az ölési cselekmény hátterében azon szülői vélelem áll, hogy a halál bekövetkezte valójában a gyermek érdekeit szolgálja;
- 2) akut pszichotikus gyermekgyilkosság – a bűncselekmény mögött egyértelműen és kizárólagosan a szülő pszichózisa, pszichotikus vagy más kóros, mentálisan állapota áll;
- 3) nemkívánt gyermek sérelmére elkövetett gyermekgyilkosság – az élet kioltása mögött azon szülői megközelítés áll, mely szerint a gyermek léte akadályt jelent a szülő életében;
- 4) szándékon túli („véletlen”) gyermekgyilkosság – a gyermek bántalmazásának következtében, bár erre a szülő szándéka nem terjedt ki;
- 5) bosszúvezérelt gyermekgyilkosság – a cselekmény indítóoka a házastárssal/élettárssal szembeni bosszú, melynek csak eszköze a gyermek életének kioltása. Erre a szakirodalmi megállapításra reflektál többek között a dolgozat címe is.

A nemzetközi szakirodalom szerint a gyermekek megölése a második leggyakoribb fajtája a kiterjesztett öngyilkosságnak. Az elkövetők jellemzően a vérszerinti szülők, és többnyire jellemző már a cselekmény előtt is meglévő súlyos mentális zavar vagy betegség, pszichiátriai kezelésen részvétel, korábbi öngyilkossági kísérletek, pszichózisok (pl.: hallucináció) valamint a gyermekkel fennálló abnormális kapcsolat.²⁹

„A kiterjesztett öngyilkosságok esetében gyakoriak a családi konfliktusok vagy a szétköltözés, válás miatti düh kibontakozása. A „családirtókat” két típusba sorolják: az egyik a „vádoló” típus, akit a felesége részéről valamilyen sérelem ért és egyébként is előfordul közöttük erőszakos cselekmény. A másik típus a „lehangolt” elkövető, aki depressziója miatt levert és szomorú, a családját és önmagát fenyegető katasztrófa eljövételétől tart, amellyel

²⁷ Resnick PJ. Child murder by parents: a psychiatric review of filicide. American Journal of Psychiatry. 1969; 126, 325–334.

²⁸ az angolszász terminológia alapján használt kifejezés

²⁹ Logan. Characteristics of... 1061–1063. o.

szemben – az elkövető meglátása szerint – az egyetlen járható kiút a család és önmaga megölése.”³⁰

A hazai kutatások szerint a pszichiátriai kórképek gyakori megjelenését ebben a körben a büntetőjogi bírósági ítéletek is tükrözik: az eljárás az esetek többségében kóros elmeállapot miatt felmentéssel zárul vagy a beszámítási képesség korlátozottsága enyhe büntetést eredményez.³¹ Az e témában készült tanulmányok valószínűsíthetően jól reprezentálják a jelenséget, hiszen az Aszódon történt – a leírtak alapján kijelenthető – kiterjesztett öngyilkosság kísérletének esetében is az elkövető letartóztatásának végrehajtását a bíróság az IMEI-ben rendelte el.³² Amint az már említésre került, az ügy folyamata során a vádlottat büntetés-végrehajtási intézetbe helyezték át, majd az egyik tárgyalási napon három szakértőt (egy pszichológust és kettő elmeorvost) hallgattak meg, akik egybehangzóan arra jutottak, hogy: „Bár a férfi labilis személyiség, nem szenved elmezavarban, szerintük tudatában volt annak mit tesz, és az emlékezet kiesést is kétségbe vonják. Az elvégzett tesztek nem támasztották alá, hogy neki olyan organikus szervi, idegrendszeri sérülése lenne, ami ezt indokolná. A tesztjének az eredményei inkább egy rejtőzködő, manipulatív, felelősségváró stratégiára utalnak. Azt nem vitatják, hogy kötődött a gyermekeihez, de az a kötődés és az ő viszonyulásai döntően róla szóltak, narcisztikus jellegűek voltak.”³³

Ettől függetlenül továbbra is e jelenség körébe tartozónak tekinthető az eset, hiszen nem feltétele a kóros elmeállapot, viszont utóbbi áthelyezéssel a bíróság mozgástere is megváltozott.

A nemzetközi szakirodalom által említett kutatások és a magyar vizsgálatok eredményei alapján is arra a következtetésre juthatunk, hogy a kiterjesztett öngyilkosságok jogi szempontból az emberöléshez sorolandók, pszichiátriai szempontból azonban a cselekmény motívuma határozza meg vizsgálódásunkat. Az altruisztikus változat az öngyilkosságokhoz áll közelebb, tekintettel arra, hogy az elkövető tudatában önmaga a sértettekkel egy egységben jelenik meg, míg a bosszúból elkövetett kiterjesztett öngyilkosságok kifejezett célja a másik ember megölésével való szenvedés okozása, így az emberöléshez köthető. Véleményem szerint

³⁰ Bolyky. A kiterjesztett öngyilkosságok... 72. o.

³¹ Uo. 63. o.

³² A Budakörnyéki Járásbíróság letartóztatta a gyermekei megölésével gyanúsított férfit. Budapest Környéki Törvényszék. 2022. június 20. <https://budapestkornyekitorvenyszek.birosag.hu/sajtokozlemenye/20220620/budakornyeki-jarasbirosag-letartoztatta-gyermekei-megolesevel-gyanusitott?fbclid=IwAR2RGFbSAdvGof2LXE3iNO1z5-5CJd8nIvZtl7X2rsltt8yrmtLAs9JXokk>

³³ Maár Laura: Narcisztikus... <https://rtl.hu/hirado/2023/11/13/narcisztikus-elmeszakerto-megolte-ket-lanyat-aszod-apa> (Letöltve: 2023. 11. 17.)

az aszódi esetben ez utóbbi kategória áll fenn, és az anyára irányuló agresszív cselekményként lehet az esetre tekinteni, mivel egy hosszadalmas gyermekelhelyezési jogvita után, a szülők válása, így a fel nem dolgozott veszteség következtében követte el az apa lányai megölését.³⁴

Egy 2003 és 2005 között, az Amerikai Egyesült Államok 17 államát átfogó felmérésben az egyes bűncselekményeket kategóriákba sorolták, hogy segítsék a jövőbeni kutatásokat a jelenséggel kapcsolatban. Ezek a tipizálások, ahogy azt a magyar tanulmány is mutatja,³⁵ jellemzően az áldozat és az elkövető kapcsolatán alapulnak. A kutatók a gyakoriságuk sorrendjében állították össze az adatokat:

- a) partnerkapcsolatban előforduló kiterjesztett öngyilkosság (az esetek körülbelül 42–69%-a);
- b) családon belüli emberölés – a háztartás összes családtagjának megölése, beleértve a gyermekgyilkosságokat is, (az esetek 18–47%-a); és
- c) családon kívüli emberölés, majd öngyilkosság (az esetek 12–26%-ában fordult elő).³⁶

A tanulmány a párkapcsolaton belül történő kiterjesztett öngyilkossági eseteket 2 kategóriába sorolta: 1. mikor az elkövető csak a partnert „vonta be” az öngyilkosságba (280 alkalomból az esetek 68%-a), illetve 2. a partnerre, és más személyekre is kiterjesztette a cselekményt (24 esetből 5,9%-ot jelent a számok alapján).

Akár a külföldi, akár a magyar tanulmányok eredményeire hagyatkozunk, ezek hangsúlyozzák ugyan, hogy ritkán előforduló cselekményről van szó, ellenben a háttérben meghúzódó előzménycselekmények, mint a fizikai vagy pszichikai bántalmazás is súlyos magatartásminták.

A magyar médiában megjelenő esetekről a *Mérce* online politikai lap készített egy listát, melynek középpontjában a 2014 és 2022 között megjelent, a nők és gyermekek ellen elkövetett erőszakcselekmények sajtóhírei álltak.³⁷ Cikkükben szerepel az aszódi eset is, mellette egy korábbi, szintén az apa által, 2022. május 7-én, Hetesen elkövetett cselekmény. További közös pont, hogy a nyolcéves kisfiú, és az Aszódon lévő lányok is kapcsolattartási idejüket töltötték a szülőknél, amit a bíróság jogerősen megítélt.

³⁴ N.B. a vádlott által megfogalmazottak, lásd a dolgozat 4. oldalán

³⁵ Bolyky. Uo.

³⁶ J. LOGAN etc, Im., 1057–1058. o.

V. „Hanyagtartás” – avagy hol a rendszerhiba?

Hanyagtartás: A gerinc élettani görbületeinek csigolyaszerkezeti eltérés nélküli megváltozását jelenti, tehát alapvetően a gerinc sértetlen marad, ám a rossz tartással egyfajta hibás mintázatot követ a test, és ahhoz alkalmazkodik. Ehhez az elváltozáshoz tudnám leginkább hasonlítani a jogrendszerünkben fellelhető esetleges hibákat, hiszen ahogy alapvetően a gerincoszlop, úgy a magyar jogrendszer is jó, ám vannak kisebb-nagyobb eltérések, amelyeket korrigálni szükséges.

Az aszódi eset elkövetője és házastársa között 2015–2016 folyamán romlott meg a kapcsolat, és az anya 2018-ban költözött el gyermekeivel az apától. A nő 2019-ben kezdeményezte a házassági bontópert, a válást pedig 2022 áprilisában mondta ki a Gödöllői Járásbíróság.³⁸ Négy év alatt, a sajtóértesülések szerint a nő többször is feljelentette az apát, és két alkalommal kérte ellene a távoltartás elrendelését.

Az aszódi eset kapcsán vélhetően a hatóságok számára nem állt fenn bűncselekmény elkövetésére megalapozott gyanú, így nem indult meg a büntetőeljárás, pedig a 2012/29/EU irányelv³⁹ alkalmazásában „**a feljelentés megtételét a büntetőeljárás részének kell tekinteni.** Ebbe az is beleértendő, amikor a hatóságok hivatalból kezdeményeznek büntetőeljárást az áldozat által elszenvedett bűncselekmény következtében.”⁴⁰ Lipták Zsuzsanna, a lányok édesanyja így nyilatkozott a házassági bontóper folyamata alatti életükre vonatkozóan:

„2019. elejétől, egész a gyilkosságig, 2022. májusig, egyre fokozódó, teljesen kiszámíthatatlan kontroll alatt tartott minket, kihasználva, hogy évekig késlekedett a bíróság rendezni a szülői láthatást. Továbbá rendszeresek voltak a férjem részéről a kiszámíthatatlan látogatások, akár éjjel, hajnalban is, csak átmászott a magas kerítésen, reggelre ott volt az ajtónk előtt. Rendszeresen rendőrt kellett hívjak. Amikor tehette, pereket indított ellenem, Timit kiválasztotta magának, és iskoláztatási pert kezdeményezett, ami évekig húzódott, majd a Munkaügyi Bíróság végül elutasította. Minden hivatalos utat bejártam: rendőrség, gyámhivatal, családvédelem, bíróság. Birtokvédelemért folyamodtam, sikertelenül. Kétszer indítottam

³⁸ Fazekas Andrea: Korábban négyszer is feljelentette az anya a volt férjét, aki megölte a gyerekeit. RTL.hu. <https://rtl.hu/hirado/2022/05/30/gyermekvedelem-aszodi-gyermekgyilkossag-mero-vera-lathatas> (Letöltve: 2022. 11. 19.)

³⁹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2012/29/EU IRÁNYELVE (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

⁴⁰ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012. 11. 14., 59. o.

férjem ellen távoltartást, a másodiknál az Egri Törvényszéken hiába fellebbeztem, elutasítottak: miszerint a lányaim nincsenek veszélyeztetve, nem indokolt a kérelmem... A lányok elejtett mondataiból láttam, egyre furcsábban viselkedik velük, ugyanakkor semmi olyat nem tett vagy mondott nyíltan, ami ellene felhasználható lett volna. A lányoknak olyanokat mondott, hogy felköti magát, hogy őneki nincsenek lányai, a gyerekek csak vendégek nála! Ezt is jeleztem a hatóságoknál! A lányok elmondták, hogy apai láthatáson kizárólag bűnügyi, gyilkosságos filmeket néznek, illetve minden láthatáson elhagyatott katonai objektumokba, kihalt pszichiátriára, erdőben fákkal benőtt orosz laktanyákba vitte a lányokat, amikről ők képeket is készítettek. Megdöbbsentem, jeleztem a férjemnek, hogy ezt nem engedem, és a hatóságoknak is elmondtam, féltem a lányokat, majd erre a férjem más programokat csinált. 2022. május 20-án, pénteken a végzés értelmében Timiért jött a férjem a házamhoz, Juli pedig a kollégiumból ment vonattal az apjához. Nagyon készültem, takarítottam, főztem, mert Juli névnapja volt. Május 22. vasárnap este 17:00 órakor kellett volna hazahoznia őket a házamhoz. Egyre idegesebb lettem, azt hittem csak dugóba kerültek, vagy balesetük történt, vagy először a férjem Julit a kollégiumba vitte... Hívtam őket, sikertelenül. Majd hívtam a közeli rendőrkapitányságot. Elmondtam, hogy aznap a bírói végzés értelmében haza kellett volna hoznia a férjemnek a lányaimat, de még nem jöttek, aggódom. Kértem, hogy segítsenek, de ehelyett vitatkoztak velem. Vasárnap este több kapitányságot próbáltam elérni, sajnos sikertelenül... Majd a kollégiumot hívtam, tanárokkal beszéltem. Másnap reggel telefonon végre elértem az Aszódi Rendőrséget, akik közölték, kimennek a lakáshoz. Majd később azt mondták, kimentek, és nincsenek ott. Nem is sejtettem, hogy be sem mentek a lakásba! Aznap hétfőn még bejelentést tettem a lányok eltűnéséről a Hevesi Kapitányságon, részletesen, akkor azt hittem, innentől keresni kezdik őket. A Gyöngyösi Kapitányság csak kedden hívott, az ügyintéző tájékoztatlannak tűnt, és minden könyörgésem dacára másnapra adott időpontot. Hivatkoztam a végzésre, illetve, hogy szerintem veszélyben vannak. Erre azt mondta nekem a telefonban, hogy a gyerekek nincsenek veszélyben, mert az apjukkal vannak. Szerdán a Gyöngyösi kapitányságon bejelentést tettem. Látva, hogy a lányaimat még mindig nem keresik, az ügyészségre mentem, és bejelentést tettem az érthetetlen rendőri késlekedéssel kapcsolatosan. Csütörtökön késő este csengettek. Sok ember, rendőrök, mentőautó állt a házam előtt. Majd egy rendőr ennyit mondott: „Két női holttestet találtunk az aszódi ingatlanban.”⁴¹

⁴¹ Szántó Szabina: Egy évvel a borzalmak után döbbenetes dolgokat közölt az aszódi kettős gyilkosság áldozatainak édesanyja: „A szobájukba nem tudok bemenni” 2023. június 25. <https://www.blikk.hu/aktualis/krimi/aszodi-kettos-gyilkossag-level/18kjrtm> (Letöltve: 2023. 10. 15.)

Ahogy az a fenti sorokból is látszik, a házassági bontóper alatt annyira elmérgesedett a szülők közötti viszony, hogy egymás ellen indították meg a különböző eljárásokat, mígnem a férfi végzetes tette nem szánta el magát. Lipták Zsuzsanna további, a sajtónak adott interjújából az is kiderül, hogy a Gyöngyösi Rendőrkapitányság határozatot hozott kiskorú veszélyeztetése büntetnének megalapozott gyanúja miatt, amely iratban az eljárás megszüntetéséről döntöttek:⁴²

„Hatóságunk a lefolytatott eljárás során a Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányságtól beszerzett információk alapján megállapította, hogy a gyermekek bírói végzéssel szabályozott láthatásra történő megérkezésüket követően rövid időn belül bűncselekmény áldozatává váltak, így a tankötelezettség nem teljesítésével járó veszélyeztető magatartás nem valósulhatott meg. Az ügyben lefolytatott tanúkihallgatás, adatgyűjtések, beszerzett okirati bizonyítékok alapján megállapítást nyert, hogy olyan körülmény, mely a kiskorú veszélyeztetésének gyanúját vetné fel, nem merült fel. A fentiekre figyelemmel – súlyos kötelezettségszegés és a veszélyeztető eredmény, mint tényállási elemek hiányában – a cselekmény nem bűncselekmény, ezért a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 398. § (1) bekezdés a) pontja alapján a nyomozás megszüntetéséről határozom.”⁴³

Noha tény, hogy tankötelezettség nem teljesítésével járó veszélyeztető magatartás valóban nem valósult meg, kiemelendő, hogy az indokolás alapja, hogy a lányok bűncselekmény áldozatává váltak, mellyel a határozat látszólag nem kíván érdemben foglalkozni. Érdekes látni, hogy az anya a nyilatkozatai alapján számos helyen próbálkozott bebizonyítani, hogy volt férje mellett a lányok nincsenek biztonságban, érdemi nyomozás mégis egyedül azzal kapcsolatban indult meg, hogy jártak-e rendszeren iskolába vagy sem. Mindezek alapján álláspontom szerint a kapcsolat szempontjából a legérzékenyebb, folyamatos stressz- és konfliktusforrásként szolgáló pont a szülői felügyeleti jog gyakorlásának mikéntje, melynek egy-egy párkapcsolatra, személyközi interakcióra gyakorolt hatását számtalan elemzés igazolja.

⁴² <https://rtl.hu/fokusz/2023/07/05/teljes-csaladirtas-aszodi-kettos-gyilkossag> (Letöltve: 2023. 10. 16.)

⁴³ Karagics Ildikó: „Miután kivégezte a gyerekeket, nagyjából a házam előtt ment el” – miután megölte a lányait, a feleségével is végezhetett volna az aszodi kettős gyilkos. 2023. július 5. <https://rtl.hu/hirado/2023/07/04/aszodi-gyilkossag-megolte-lanyait-az-apa-megszolalt-az-edesanya> (Letöltve: 2023. 10. 16.)

V. 1. A szülői felügyeletről általában

„A szülői felügyeletet a gyermek érdekeinek megfelelően kell gyakorolni, így a szülőktől elvárható, hogy a gyermek tekintetében a számukra biztosított jogokkal ne éljenek vissza. A családjog a szülő és a gyermek kapcsolatában a hatalmi jelleget ellensúlyozhatja, ha a szülői jogokkal szemben általános kötelezettséget állít fel, ilyen szabály, hogy a szülői jogokat kizárólag a gyermek érdekében lehet gyakorolni. Ezen érdek a gyermek testi, értelmi és erkölcsi fejlődésének, illetve személyi és vagyoni jogainak és jogos érdekeinek a biztosítása.”⁴⁴

„A CSJK egyik alapelve a szülők együttműködési kötelezettségének az elve, hiszen a gyermek jóllétének elősegítése érdekében a szülőknek háttérbe kell szorítaniuk az esetleges ellentéteiket. Ez azért is fontos, mert az alapelv megsértése jelentős tényező lehet, és értékelést nyerhet a szülői felügyelet rendezése (gyakorlása) iránti perben. A CSJK külön is kiemeli a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől külön élő szülő fokozott, egymás családi életének és nyugalmanak tiszteletben tartásával megvalósuló együttműködési kötelezettségét.”⁴⁵

Lipták Zsuzsanna sajtónak tett nyilatkozatai alapján azalatt a négy év alatt, amíg a bontóper húzódott, az apa semmilyen módon nem tartotta tiszteletben volt párja és gyermeki életének nyugalma. A bíróság végül a kizárólagos felügyeleti jogot az anyának ítélte meg, amely döntést a vádlott képtelen volt elfogadni a vádirat szerint,⁴⁶ így tettének egyik kiváltó oka ez is lehetett.

A törvény rögzíti, hogy a szülőknek tájékoztatniuk kell a gyermeküket az őt érintő kérdésekről, továbbá az ítélőképessége birtokában lévő gyermek⁴⁷ véleményét, korára és érettségére tekintettel, a döntésekbe bele kell vonniuk.⁴⁸ A régi családjogi törvény (Csjt.) 1995. évi módosítása már általános garanciális szabályként rögzítette, hogy a szülői felügyelettel kapcsolatos ügyekben a bíróságnak és a gyámhatóságnak meg kell hallgatnia a gyermeket, és véleményét a döntés során figyelembe kell venni.

⁴⁴ FILÓ Erika, KATONÁNÉ Pehr Erika: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem; Orac Kiadó, Budapest, 2022., 102–103. o.

⁴⁵ uo. 105. o

⁴⁶ lásd az apa nyilatkozatát a 4. oldalon

⁴⁷ A 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról (Gyer.) szerint az ítélőképessége birtokában lévő gyermek az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni.

⁴⁸ Ptk. 148.§

„A bírósági gyakorlatban általában a tizennegyedik életévét betöltött kiskorú kötelező meghallgatása közvetlenül történik meg, míg a tizennegyedik év alatti gyermekek meghallgatását pszichológus szakértőre bízák, mondván, hogy még szakember segítségével is csak nyolc–tíz éves kortól képesek a gyermekek érdemleges véleményt mondani, mert többnyire ekkorra fejlődik ki a logikai képességük és értékítéletük, hogy különbséget tudjanak tenni jó és rossz között.”⁴⁹ Sajtónak nyilatkozó szakemberek elmondásai alapján egy-egy ilyen pszichológiai vizsgálat nem több, mint egy- másfél óra, amely idő alatt véleményem szerint nem lehet feltérképezni egy ember pszichés állapotát, főleg egy olyan komoly témában, mint a gyermekéről való gondoskodás.

Összességében tehát elmondható, hogy a szülői felügyelet rendezése iránt indított per lezárulhat egyezséggel, vagy a bíróság ítéletével. Az általunk tárgyalt jogesetben nem sikerült a szülőknek megegyezni, így feltehetőleg a bíróságnak kötelező széleskörű bizonyítást folytatott le szakértők és tanúk bevonásával. Az alapos vizsgálat érdekében ilyenkor a bíróság több tárgyalást is tart annak érdekében, hogy a gyermekeknek a lehető legkisebb törés legyen az életükben. A szülői felügyeleti jog rendezése iránti kereseti kérelem összekapcsolható a gyermektartásdíj megfizetésére és a kapcsolattartás szabályozására irányuló kereseti kérelemmel egyaránt, utóbbi szabályozását a következő fejezetben fogom részletesen tárgyalni.⁵⁰

⁴⁹ FILÓ Erika, KATONÁNE Pehr Erika: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem; Orac Kiadó, Budapest, 2022, 106. o.

⁵⁰A szülői felügyeleti jog rendezése. Országos Bírósági Hivatal. <https://birosag.hu/sites/default/files/2021-01/szu%CC%88lo%CC%88i%20felugyeleti%20jog%20rendeze%CC%81se.pdf>

VI. A kapcsolattartás

VI. 1. A kapcsolattartás tartalma és formái

A Ptk. családjogi könyve alapján: „a kapcsolattartási jog magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermeknek a lakóhelyéről vagy tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra történő elvitelét, a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, és kiterjed a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására.”⁵¹

A kapcsolattartás formái: folyamatos, időszakos és felügyelt kapcsolattartás.

A *folyamatos kapcsolattartás* magában foglalja a gyermekkel a gyermek szokásos tartózkodási helyén való személyes találkozást, a gyermeknek a szokásos tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra, a visszaadás kötelezettségével történő elvitelét, meghatározott időtartamú külföldre vitelét, és a gyermekkel személyes találkozás nélkül történő rendszeres kapcsolattartást, az ajándékozást és a csomagküldést.

A látogatás célja, hogy a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között olyan bensőséges viszony alakuljon ki, ami a későbbiekben a gyermek elvitelét is megalapozhatja. A folyamatos kapcsolattartás legfontosabb típusa a gyermek szokásos tartózkodási helyéről történő elvitele, amely a jogosult és a gyermek közötti érzelmi kapcsolat fennállását feltételezi, vagy egy szorosabb kapcsolat kialakítását szolgálja.

Az *időszakos kapcsolattartás* magában foglalja a gyermekkel a tanítási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, a külföldre vitel lehetőségével vagy annak a gyermek érdekében való kizárásával.⁵² Az időszakos kapcsolattartás többhetes időtartamban megszakítva, vagy folyamatosan gyakorolható, annak ideje alatt a folyamatos kapcsolattartásnak nincs helye.

A kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezséget köthetnek, annak hiányában a kapcsolattartásról – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt. Ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság

⁵¹ Ptk. 4:180. §

⁵² Gyer. 27§. (3)

dönt. A döntés előtt az érdekelteket és az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatni. A kapcsolattartásról a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével rendelkezik. 2021. január 1-je előtt, ha a kapcsolattartás kérdésében a bíróság döntött, a kapcsolattartás megváltoztatását a határozat jogerőre emelkedésétől számított két éven belül a bíróságtól lehetett kérni, ezt követően a megváltoztatását mindenkor a bíróságtól lehet kérni.⁵³

⁵³ Ptk. 4:181.§ (4)

VI. 2. Felügyelt kapcsolattartás

Ma már jól ismert és bevett szokás a felügyelt kapcsolattartás intézménye, viszont a jelek alapján a hatóságok nem alkalmazzák megfelelő körültekintéssel. „A felügyelt kapcsolattartás elrendelésével a gyámhivatal arra törekszik, hogy a gyermek számára biztonságos körülmények között segítse elő a kapcsolattartásra jogosulttal a családi kapcsolat felépítését vagy helyreállítását.”⁵⁴ Véleményem szerint a gyámhatóság az „arra törekszik, hogy” kifejezéssel nem vállal igazi felelősséget a gyermek sorsáért, ellenben ott van a döntési jog a kezében, ha a szülők nem tudnak megegyezni a felügyeletről, kérhetik a gyámhatóság döntését.⁵⁵

A felügyelt kapcsolattartás esetén a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult találkozására a gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyeletén, vagy más, kapcsolattartással összefüggő tevékenységet nyújtó szolgáltató által biztosított helyszínen (a felügyelt kapcsolattartás helyszíne), a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása mellett kerül sor. A felügyelt kapcsolattartás eredményeként – az azt biztosító szolgáltató javaslatára – annak helyszínén megvalósulhat a szakember jelenléte nélküli találkozás a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között, kivéve, ha ezt a lehetőséget a kapcsolattartásra vonatkozó döntés kizárta.⁵⁶

A büntetőeljárásban a gyermeket érintően kényszerintézkedésként elrendelt távoltartás esetén felügyelt kapcsolattartásnak sincs helye. A Btk. 71. § (2) bekezdés b) pontja alapján a gyermeket érintően, valamint a büntetőeljárásban a gyermek gondozását és nevelését ellátó szülő vagy más személy tekintetében kényszerintézkedésként elrendelt távoltartás esetén a kapcsolattartás kizárólag felügyelt formában biztosítható, súlyos esetben a kapcsolattartási jog megvonható.⁵⁷

A bíróság, illetve feltételes ügyészi felfüggesztés esetén az ügyészség a határozatában a pártfogó felügyelet céljának elősegítése érdekében külön magatartási szabályként kötelezettségeket és tilalmakat írhat elő. A bíróság, illetve az ügyészség elrendelheti, hogy a pártfogolt a bűncselekmény elkövetésében részt vett, meghatározott személlyel ne tartson kapcsolatot, a bűncselekmény sértettjétől, valamint a sértettre tekintettel annak hozzátartozójától vagy más személytől tartsa távol magát. Ezen bekezdés szerinti távoltartás

⁵⁴ Gyer. 27.§ (4a)

⁵⁵ Gyer 18. (1)

⁵⁶ Gyer 27.§ (4b)

⁵⁷ Gyer. 27.§ (7)

elrendelése nem zárja ki, hogy az elkövető – ha kapcsolattartásra jogosult – a kiskorú gyermekével felügyelt kapcsolattartás keretében kapcsolatot tartson fenn.⁵⁸

Tehát a Gyer. rendelkezései alapján, amelyek kiegészítik a büntetőeljárás törvényt, ha valaki ellen megindult a büntetőeljárás, felügyelt kapcsolattartásnak sincs helye, a pártfogó felügyelet esetében pedig már lezajlott a büntetőeljárás, és annak eredményeként valósulhat meg **kizárólag** a felügyelt kapcsolattartás. Ebben az esetben a távoltartást nem az elítélt kiskorú gyermekével szemben rendelték el, hanem pl. az édesanyjával vagy más hozzátartozójával szemben. A jogalkotó ezek szerint úgy véli, hogy indokolt lehet a gyermek vonatkozásában a kapcsolattartási jog – legszigorúbb formájának – biztosítása még akkor is, ha a gyermek családjában bántalmazás történt. Ezen következtetésemet támasztja alá a következő bekezdés, miszerint: Pártfogó felügyelet alatt áll a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére az, akit a hozzátartozója sérelmére elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték szabadságvesztésre, vagy a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére az, akit tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt ítélték szabadságvesztésre.⁵⁹

Felmerül a kérdés, mennyire helytálló joggyakorlat az, ha egy családban a bántalmazó fél a bántalmazottnak nem mehet a közelébe, ellenben a gyermekével gond nélkül találkozhat, sőt, a gyermekvédelmi rendelet szerint, ha a felügyelő úgy ítéli meg, kettesben is maradhatnak? Emellett a Btk. szövege alapján, ha az elkövető a családját erőszakosan bántalmazta, vagy netán szexuális erőszakot követett el egy fiataalkorún, mi indokolja, hogy láthassa a gyermekét? Úgy gondolom, a törvénykönyv ezen rendelkezése nem életszerű és nem helyénvaló. De lege ferenda javaslatként írom, hogy bárminemű, nők vagy gyermekek ellen elkövetett bűncselekményért ítélik el az elkövetőt, ne lehessen a kapcsolattartás jogát megállapítani a személynek, ugyanis az aszódi példa, és több más eset alapján nem lehet tudni, hogy valójában mekkora veszélynek tesszük ki a gyerekeket, illetve az sem véletlen, hogy az adott személy a családja bántalmazásáért állt bíróság elé.

⁵⁸ Btk. 71.§ (2)

⁵⁹ Btk. 69.§ (2) c-d, 69.§ (3)

VI. 3. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása

A NANE és a Patent Egyesület tanulmányában⁶⁰ már 2009 óta számos példát találhatunk a rendszer hozzáállására a családon belüli erőszakhoz. Úgy gondolom, inkább az a feltételezés, hogy (legtöbb esetben a nő) kizárólag a volt párja elleni bosszúból korlátozná a gyermekkel való kapcsolattartást, a férfi ellen akarja hangolni a kiskorút, ezáltal még ő veszélyezteti azzal, hogy nem akarja engedni az erőszakos szülő közelébe, vagy netán csak az új partnerkapcsolata miatt akarja „kitörölni” a gyerek életéből az apát.

Gyakran hívták fel a segélyközpontokat olyan anyák, akiknek a gyermekét a volt férjük vagy élettársuk bántalmazta vagy veszélyeztette a kapcsolattartás során (pl. ittas állapotban száguldozott vele az autóval). Az ilyen helyzetben lévő nők általában a gyermekük megvédésének igénye és a Btk. által való fenyegetettség között őrlődnek, hiszen ha láthatásra adják a gyermeket, akkor nem védték meg, ha megtagadják a láthatást, ők válnak büntethetővé, ugyanis bírság, és akár börtönbüntetés is fenyegeti őket: „Aki a hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is önhibájából akadályozza, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Nem büntethető az elkövető, ha a kapcsolattartást az elsőfokú ügydöntő határozat meghozataláig megfelelően biztosítja, és az elmaradt kapcsolattartási formák pótlását megkezdi.”⁶¹

Mindeközben a kapcsolattartásra jogosult szülő által elkövetett veszélyeztetést vagy bántalmazást a hatóságok nem vizsgálják ki megfelelő alapossággal, a gyereket tehát semmi nem védi meg az újabb találkozás alatt elkövetett erőszaktól. A legújabb nemzetközi szakirodalom a partnerbántalmazásnak a gyermekén keresztül történő formáját (akár a kapcsolat fennállása alatt, akár annak megszakítása után folyik) önálló bántalmazási fajtaként kezeli, melynek lényege a nő anyai funkcióinak aláásása.⁶²

A kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltak megszegésének minősül, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett neki felróható okból a kapcsolattartást **kellő indok nélkül** akadályozza, vagy egyéb módon megghiúsítja a gyermekkel való zavartalan

⁶⁰ Wirth Judit szerk.: Rendszerbe zárva: Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?; Patent, Nane, Budapest, 2009.

⁶¹ Btk. 210.§

⁶² Wirth Judit Im., 19.

kapcsolattartást.⁶³ Véleményem szerint újból egy érdeemben megfoghatatlan jogszabályi fogalommal találkozhatunk, ugyanis mi számíthat kellő indoknak? Gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy leginkább a hatóságok ingerküszöbét elérő cselekmények.

A teljesítés önhibából történő elmaradása esetén a bíróság: megkeresi a gyámhatóságot, hogy a család- és gyermekjóléti intézményrendszer bevonásával mozdítsa elő a kérelmezett teljesítését, a Vht. 174. § c) pontja szerinti pénzbírságot szabhat ki, a kapcsolattartás szabályainak rendszeres és visszatérő megszegése esetén a gyermek rendőrség közreműködésével történő, a Vht. 180/B. § szerinti átadását rendelheti el, megkeresheti a gyámhatóságot a szülői felügyeleti jog rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per megindítása érdekében, feltéve, hogy az a kiskorú gyermek érdekében áll, és azt a szülő vagy harmadik személy is kéri vagy feljelentést tehet kiskorú veszélyeztetése vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatt.⁶⁴

A Vht. alapján a bíróság végzéssel határoz a végrehajtás módjáról: a kötelezettel szemben **500 000 Ft-ig terjedő pénzbírságot** szabhat ki, a rendőrség a közreműködésével kényszerítheti ki a meghatározott cselekményt.⁶⁵

Egyrészt véleményem szerint olyan körülmények esetében, amikor mondjuk az anya szándékosan, ahogy a jogszabály fogalmaz, kellő indok nélkül akadályozza, hogy az apa láthassa a gyermeket, indokolt lehet ez a fajta szigor, de ezen rendelkezések alapján ugyanolyan megítélés alá kerül az a nő, aki direkt nem együttműködő, és az is, akinek nincs eszköz a kezében, hogy ne kerüljön a bántalmazó közelébe a gyermek, és csak így próbálja megvédeni az újabb incidensektől.

A gyámhivatal a felügyelt kapcsolattartásra vonatkozó döntésében kizárhatja a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenléte nélküli találkozás lehetőségét, ha a gyermek biztonsága, érdeke ezt indokoltá teszi, továbbá a gyámhivatal nem felügyelt kapcsolattartás esetén is előírhatja, hogy a gyermek kapcsolattartásra történő átadása és átvétele a felügyelt kapcsolattartás helyszínén történjen, ha a gyermek biztonsága ezt szükségessé teszi.⁶⁶ Megítélésem szerint nem helyén való, hogy akkor is kötelezheti a bíróság a szülőt, hogy engedje találkozni a gyermeket az őt veszélyeztető személlyel, ha egyáltalán nem biztonságos a kiskorúra nézve, ellenben mégis jogszabály írja elő, hiába veszélyes a gyermek biztonságára. De lege ferenda javaslatként írom, hogy ha egy gyermek biztonsága a kapcsolattartásra jogosult

⁶³ Ptk 4:183. §

⁶⁴ 2017. évi CXVIII. törvény 22/D § (2a–e)

⁶⁵ 1994. évi LIII. törvény 174 § (a–d)

⁶⁶ Gyer 29 § (9.)

szülő által bármilyen szempontból is megkérdőjeleződik, széleskörű vizsgálat nélkül ne lehessen megítélni a kapcsolattartáshoz való jogot.

Érdekes belegondolni abba, hogy a rendőrség jogszabályi kötelezettségének eleget téve közreműködhet abban, hogy kikényszerítsék a gyermek bántalmazó szülőhöz történő elvitelét, ugyanakkor úgy tűnik, hogy a szerv tűréshatárára van bízva, hogy mikor lép fel a bántalmazó szülővel szemben. Hiszen az aszódi eset kapcsán Gál Kristóf, az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) szóvivője 2022. május 28-án azt nyilatkozta, hogy „akkor nem merült fel olyan körülmény, ami a lakásba történő erőszakos bejutást indokolta volna, mindazonáltal az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatósága szakirányítás keretében vizsgálja a több megyét is érintő körözési eljárást. A jelenlegi ismereteink alapján azonban nem történt szabálytalanság.”⁶⁷ Nyilatkozta ezt a szóvivő, miután az anya többször hiába hívta fel a rendőrséget, és amit követően ugyan a járőrök kimentek a helyszínre, de miután senki nem nyitotta ki a lakás ajtaját, a rendőrök további intézkedés nélkül elmentek. Gál Kristóf nyilatkozata óta a fent említett körülmények kapcsán több rendőr ellen is indult fegyelmi eljárás.⁶⁸

Arra, hogy a két lány az apa lakásában lelte halálát, csak a szomszédok által érzett szagok derítettek fényt, a katasztrófavédelem csak az ő bejelentésük nyomán hatolt be a lakásba 2022. május 26-án, a lányok ekkor már 6 napja halottak voltak.

Hangsúlyozni szeretném, amit már a dolgozatom korábbi soraiban is említettem, hogy ez az esemény sorozat máshogy is alakulhatott volna, mivel a 2012/29/EU irányelv alkalmazásában „a feljelentés megtételét a büntetőeljárás részének kell tekinteni,” – ezen irányelvet „Az igazságügyi miniszter 30/2015. (X. 30.) IM rendelete a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv átültetése érdekében szükséges egyes rendeletek módosításáról” címmel ültették át a magyar jogrendszerbe, amely azonban nem több, mint három napot volt hatályban, ugyanis 2015. november 2-ától hatályon kívül helyezték az október 30-án kihirdetett rendeletet.

⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=yNOSMwmJHFA> (Letöltve: 2022. 11. 07.)

⁶⁸ Aradi Hanga Zsófia: Aszódi kettős gyilkosság: öt rendőr kapott fegyelmit a mulasztások miatt. 2022. június 27. <https://telex.hu/belfold/2022/06/27/aszodi-kettos-gyilkossag-ot-rendor-kapott-fegyelmit-a-mulasztasok-miatt> (Letöltve: 2022. 11. 10.)

VII. A távoltartás intézménye – ideiglenes megelőző távoltartás és megelőző távoltartás

Különbséget kell tenni a büntetőeljárásban alkalmazható kényszerintézkedés, valamint a polgári jogban alkalmazott, főként a hozzátartozók közötti erőszak visszaszorítása, megelőzése érdekében alkalmazható intézkedés között. Arra az élethelyzetre, amíg nincs lehetőség a büntetőjogi értelemben vett távoltartás alkalmazására, a jogalkotó megoldásként az ideiglenes megelőző távoltartás, valamint a megelőző távoltartás alkalmazásával biztosít védelmet a bántalmazott számára. E jogintézmények a bántalmazó jogait korlátozzák.⁶⁹

Az ideiglenes megelőző távoltartás, valamint a megelőző távoltartás átmenetileg korlátozza a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát is.

A rendőrség ideiglenes megelőző távoltartást hozzátartozók közötti erőszakról érkezett bejelentés esetén, a helyszíni intézkedés során szerzett tapasztalataik, továbbá a szomszéd, iskola, orvos vagy éppen a védőnő által tett bejelentés alapján rendelhet el.

Az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelése során vizsgálni kell az eset összes körülményét, és amennyiben azokból megalapozottan lehet következtetni arra, hogy hozzátartozók közötti erőszakot követtek el, a rendőrség elrendeli az ideiglenes megelőző távoltartást, amely 72 óráig tart. Ez alatt az idő alatt a bántalmazó köteles távoltartani magát a bántalmazottól.

Megelőző távoltartásról szóló határozatot a bíróság polgári nemperes eljárás keretében hozhat. Az eljárás lefolytatását a rendőrség hivatalból kezdeményezi, ha ideiglenes megelőző távoltartást rendelt el. Ha a rendőrség ezt nem kezdeményezte, akkor megteheti a bántalmazott vagy a bántalmazott közeli hozzátartozója. A kérelmet elő lehet terjeszteni írásban és szóban a bíróságon is. A bíróság távoltartási végzése legfeljebb 60 napra szólhat, amely időnek elegendőnek kell lennie ahhoz, hogy a büntetőeljárás meginduljon és akár a bántalmazott kezdeményezze a kényszerintézkedés elrendelését a bántalmazóval szemben.

Az egyik legkirívóbb rendszerhibának tartom, hogy a feljelentés megtételét követően nem jár azonnali védelem a bántalmazottnak, ugyanis a bántalmazó gyanúsítottként történő kihallgatásáig akár hetek is eltelhetnek, hiszen a büntetőjogi értelemben vett távoltartás csak abban az esetben alkalmazható a bántalmazóval szemben, ha már ő gyanúsítottja a

⁶⁹ Dr. Pinczés Ferenc ügyvéd honlapja. Távoltartás. <https://drpinczes.hu/tavoltartas/>

büntetőeljárásnak. Ha elindult volna a büntetőeljárás, a házassági bontóper mellett, a bíróság kötelezhette volna az apát, hogy csak felügyelt kapcsolattartás formájában találkozhasson a lányaival.

VIII. Nyomozás a bántalmazást követően

A következő fejezetekben azokra az esetekre szeretnék koncentrálni, amikor nem rendelték el a távoltartást, a bántalmazott családtagok még nem léptek ki a kapcsolatból, és az agressziót követően mi lenne a hatóságok feladata az áldozatok megsegítése érdekében, ha kiderül a bántalmazás ténye.

VIII. 1. A rendőrség szerepe a nyomozásban

A nyomozó hatóságnak minden esetben vizsgálnia kell, hogy a kiskorú gyermek tanúja-e a szülőt ért rendszeres bántalmazásnak. Szomorú tapasztalat, hogy minél nagyobb a gyermekek száma és alacsonyabb az életkoruk, a sértett szülő annál kiszolgáltatottabb és annál kevesebb lehetősége van azon lépések megtételére, amelyek a bántalmazás megszüntetéséhez vezetnek. Ezért különösen fontos ilyen esetekben az aktív együttműködés az igazságszolgáltatási és a gyermekvédelmi szervek között.

A büntetőeljárás felderítési szakában az ügyész megállapítva az esetleges törvénysértést annak orvoslására hívhatja fel a nyomozó hatóságot. Törvénysértésnek értékelendő az is, ha a nyomozó hatóság elmulasztja a tényállás tisztázásához szükséges nyomozási cselekményt. A kapcsolati erőszak sértettjei újratraumatizálásának elkerülése érdekében elengedhetetlen a megtervezett nyomozás és a jól előkészített tanúkihallgatás.

A nyomozó hatóság önálló nyomozását segíthetné olyan, az ügyészség és a nyomozó hatóság együttműködésével kidolgozott bűncselekmény-specifikus nyomozási protokoll, amely útmutatóul szolgálna a nyomozási cselekmények elvégzése sorrendjének meghatározásában, azok előkészítésében és lefolytatásában.

A Be. 2021. január 1. napján hatályba lépett módosító rendelkezéselehetővé teszi, hogy a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekményt igazságügyi pszichológus szakértő vagy a Gyvt.-ben meghatározott szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével hajtsa végre⁷⁰.

⁷⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdés

VIII. 2. Az ügyész szerepe a nyomozásban

Abban az esetben, ha a megelőző távoltartás tárgyában megindul az eljárás, a polgári jogi határozatot és a meghallgatásról készült jegyzőkönyvet a közérdekvédelmi feladatot ellátó ügyésznek megküldik, aki továbbítja azokat a büntetőügyben eljáró ügyésznek. Az ennek kapcsán születő iratokból állapítható meg a szülői felügyeleti jog rendezése iránti per során, hogy a kiskorú gyermek esetében is hasonló intézkedés szükséges-e. A bírósági meghallgatáson tett sértetti nyilatkozatból is információt lehet nyerni a gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatban, hiszen a megelőző távoltartásról rendelkező bíró szükségképpen ezt is vizsgálja az egy háztartásban élő gyermekek vonatkozásában akkor is, ha a lelki vagy testi bántalmazás közvetlenül „csak” a szülő vagy más hozzátartozó ellen irányul.

Szakszerűtlen az eljárás, ha a nyomozó hatóság tanúvallomásban annyit rögzít, amit a feljelentő vagy sértett szülő „magától” elmond, és nem törekszik feltárni megfelelő kérdésekkel és további adatgyűjtéssel, hogy a bántalmazás rendszeres és tartós-e, ezáltal a **kapcsolati erőszak** fogalmi körébe vonható-e. Ennek azért is van jelentősége, mert a rendszeresen elkövetett könnyű testi sértés vagy tetteges becsületsértés esetén a cselekmény **közzvédra üldözendő**.⁷¹

Ehhez nem feltétlenül szükséges a nyomozó hatóság által korábban rutinszerűen kért látlelet, orvosi okirat sem, ha egyébként a sértett szavahihetőségét illetően „ésszerű kétely” nem merül fel. Ismételten egy megfoghatatlan fogalommal találkozunk, ugyanis véleményes az ésszerű kétely kitétel objektivitása.

A hatályban lévő törvények értelmében indokolt soron kívüli tanúként kihallgatni a családdal, a kiskorú gyermekekkel kapcsolatban álló jelzőrendszeri tagokat, így a védőnőt, gyermekorvost, családsegítőt, pedagógust. Ezek elmaradása azt eredményezheti, hogy a nyomozó hatóság magánindítvány megtételére nyilatkoztatja a felnőtt sértettet, majd könnyű testi sértés vétsége miatt magánvádas eljárásra továbbítás céljából küldi meg az iratokat az ügyészségnek. Az ügyész az iratokat visszaküldi a nyomozó hatóságnak, amennyiben olyan utalásokat tartalmaz a sértetti nyilatkozat, amely a rendszerességre vagy más, a súlyosabb bűncselekmény gyanújának megállapítására adhat alapot, azonban ez nyilvánvalóan

⁷¹ Hegyi Viktória: Néhány gondolat az ügyész szerepéről a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt folytatott nyomozásokban, különös tekintettel a gyermek jogainak biztosítására Some thoughts on the role of the prosecutor in investigations of domestic violence and child endangerment offences, with a special focus on ensuring the rights of the child. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/9017/7344>

idővesztéssel jár, amely azt eredményezheti, hogy a bántalmazás tényét feldolgozott, lelkiileg és sok esetben egzisztenciálisan is kiszolgáltatott helyzetben lévő sértett, akit az elkövető közben különböző eszközökkel bír a kapcsolatban maradásra és a hallgatásra, emberileg érthető okból már vonakodik együttműködni a nyomozó hatósággal, és ismételt tanúvallomást tenni, hozzátevé, hogy mentességi joga miatt erre nem is kötelezhető.

Újfent feltehető a kérdés, a kettős gyerekgyilkosság esetében miért nem vették figyelembe az anya feljelentéseit és a távoltartási kérelmeit? A nyomozóhatóság részéről ebben az esetben is fennállt egyfajta „ésszerű kétely” a szavahihetőségét illetően? Ezen gondolatmenetet tovább követve a következő fejezetben az igazságügyi pszichológus szakértő munkáját veszem górcső alá, ugyanis szerepe különösen jelentős lehet egy-egy ügy kimenetelében, noha a szakvéleménytől függetlenül a bíróság saját, személyes benyomásának kell a döntő szerepet játszania elviekben.

IX. Az igazságügyi pszichológus szakértő vizsgálata

A Csjt. 72/A. §-ának (1) bekezdése szerint – a szülők megegyezésének hiányában – a gyermeket annál a szülőnél kell elhelyezni, akinél a kedvezőbb testi, értelmi és erkölcsi fejlődése biztosítva van. A gyermek elhelyezésének alapvető szempontja: a gyermek érdeke. Ezért a bíróságnak a gyermek életét érintő minden körülmény feltárásával és együttes mérlegelésével kell határoznia. Értékes adatokat szolgáltatathat a gyermekelhelyezés kérdésében való döntéshez a környezettanulmány, a bölcsőde, óvoda, iskola véleménye, megfelelő esetekben a pszichológiai szakvélemény. Ennek beszerzése különösen akkor indokolt, ha a kellő alaposággal felderített tényállás alapján – az eset sajátos körülményeire (a gyermek egyénisége, érzésvilága, a családban kialakult légkör stb.) is figyelemmel – várható, hogy a pszichológiai szakvélemény elősegíti a gyermek érdekét szolgáló helyes döntést.⁷² Ebben az esetben úgy vélem, hogy a bíróság jól döntött a gyermekek elhelyezésével kapcsolatban, ellenben mindkét szülőt alkalmasnak nyilvánítani a gyereknevelésre hatalmas hiba volt, amely hiba elkövetéséhez a pszichológusi szakvélemény és nagyban közre játszott.

Egy pszichológus szakértő vizsgálatának alkalmazott módszerei általában: anamnézis (kórelőzmény, kórtörténet), exploráció (kikérdezés, megfigyelés), rajz tesztek, Thomas teszt, Rorschach személyiségvizsgálat, Szondi ösztöndiagnosztikai eljárás, valamint célzott feltáró beszélgetés. Ezen módszerek alkalmazásáról két jogvédő szervezet készített egy tanulmányt, miként látják a szakértői munka alkalmazása során.

A NANE és a Patent Egyesület egy egy éves kutatási és pereskedési program keretében egy több témát átfogó tanulmányt készített 2009-ben arról, hogy hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és gyerekek elleni erőszak jelenségét Magyarországon.⁷³ A tanulmány nem említi külön a női partner elleni fizikai erőszakot, ugyanis egyetlen igazságügyi pszichológus szakértő sem számolt be ilyen esetről, és a Patent Egyesület jogsegélyszolgálatára szerint is ritka, hogy az ilyen ügyekbe pszichológus szakértőt vonjanak be.

Visszatérő tapasztalatuk azonban, hogy a bántalmazott nőket vagy gyerekeket sokkal gyakrabban vizsgálja igazságügyi szakértő, mint a feltételezett bántalmazót, és rendszerint megkérdőjelezi a szavahihetőségüket. Szomorúan konstatalom azokat a megdöbbentő

⁷² 17. számú Irányelv a gyermek elhelyezésével kapcsolatos szempontokról. Kúria. <https://www.kuria-birosag.hu/hu/iranyelvek/17-szamu-iranyelv>

⁷³ Wirth Judit szerk.: Rendszerbe zárva: Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?; Patent, Nane, Budapest, 2009.

tényeket, hogy hiába telt el 14 év, újra és újra megtörténnek olyan esetek, amelyeket véleményem szerint nagyobb odafigyeléssel meg lehetne előzni. Így például az egyesületek egyik jogsegélyszolgálati ügye alapján: Az apával kapcsolatban felmerült, hogy veszélyezteti a gyermekét, mivel egy emberekkel túlszűfolt, koszos, mosdóval nem rendelkező faházba vitte a kapcsolattartás idején, ahol a kislány egy másik gyerektől szexuális bántalmazást szenvedett el. Ezért az anya megtagadta a láthatást, és annak megszüntetését kérte a bíróságtól. Válaszul a bíróság elrendelte az anya és a gyermek igazságügyi pszichológus szakértő általi vizsgálatát azzal a céllal, hogy szakértő állapítsa meg, hogy az apa viselkedésében tapasztalható-e olyan változás, amely miatt a kapcsolattartás újraszabályozására lenne szükség. A szakértő – ahelyett, hogy jelezte volna, hogy a gyanúsított vizsgálata lenne indokolt, hiszen abból sokkal közvetlenebbül tud következtetni az ő viselkedésére – arra jutott a nő és a gyermek vizsgálatából, hogy a férfi viselkedésében nem tapasztalható változás, ami indokolná a kapcsolattartás újraszabályozását. Ezt az értékelést a bíróság szó szerint átemelte az ítéletbe, és a gyermek továbbra is a megszokott módon találkozott az apjával, tehát a bíróság a kérést elutasította.⁷⁴

Különösen veszélyes a pszichológusok azon törekvése, hogy a személy problémáit neki, és ne a körülményeknek tulajdonítsák. Könnyen abba a helyzetbe kerülhet egy lelkiileg egészséges bántalmazott nő, hogy a stresszes állapotából a pszichológus személyiségpatológiára következtet, ami esetleg aláássa szavahihetőségét.

Úgy gondolom mindenképpen eleget kell tenni egy olyan mindenki által elfogadott alapnormának, mint az ártatlanság vétele, ellenben évről-évre kitűnik az a jelenség, miszerint a rendszerben dolgozó szakemberek nem veszik komolyan a sértett szavát akkor, ha nő vagy gyerek az illető.

Ezt a tendenciát csak tetézi, hogy a szakértők által igen nagyra tartott Rorschach-teszt még az egészséges embereket is pszichológiai értelemben betegnek tünteti fel.⁷⁵ Így egy bántalmazott nő vagy gyerek már egyáltalán azzal, hogy beteszi a lábát az igazságügyi pszichológus szakértő irodájába, abba a veszélybe kerül, hogy személyiségproblémát állapítanak meg nála, és kétségbe vonják szavahihetőségét. Az Amnesty International 2007-es kutatási összefoglalója szerint „a nemi erőszak azon kevés bűncselekmények egyike, amelyben az áldozatot kezelik bűnösnek, amíg nem bizonyítja ártatlanságát, miközben a vádlottat

⁷⁴ Uo. 73–74.

⁷⁵ Szendi Gábor: A Rorschach teszt <https://www.tenyek-tevhitek.hu/csaktagoknak/rorschach-es-a-pacas-teszt.php> (Letöltve: 2022. 10. 24.)

ártatlannak vélelmezik, amíg be nem bizonyosodik bűnössége.”⁷⁶ A jogvédő szervezetek kutatásából úgy tűnik, hogy a családon belül és kívül elkövetett nemi erőszak esetein túl ez a gyerekek ellen elkövetett erőszak eseteire is igaz.

Erről tanúskodik az a 2013-as ügy, amely során öt igazságügyi pszichológus szakértő véleményét kérték ki, miután egy öt éves kislány édesanyja az apa ellen feljelentést tett a gyermek szexuális bántalmazásának gyanúja miatt.⁷⁷ Az első pszichológus szakértő a cselekmény súlyára tekintettel szupervíziót kért két tapasztalt pszichológus bevonásával.⁷⁸ A szupervízió megerősítette a gyanút, ezért a pszichológus, a gyerekvédelmi jelzőrendszer tagjaként,⁷⁹ jogszabályban foglalt kötelezettségének eleget téve a gyámügyi hivatalhoz és a rendőrséghez fordult. A feljelentés után az ügy a BRFK gyermek- és ifjúságvédelmi osztályához került, ahol egy újabb pszichológus szakértő hallgatta meg a gyermeket.

Eközben az osztályvezető rendőr alezredes összeférhetlenségről értesítette a rendőrség bűnügyi főosztályát, miszerint a „gyanúsítottként még ki nem hallgatott” apa tevékenyen részt vesz a Szeretem Budapestet Mozgalom munkájában, és a szervezet napi munkakapcsolatban áll a BRFK gyerekvédelmi osztályával. Az alezredes szerint „a büntetőeljárás esetében indokolt lehet a BRFK, mint nyomozóhatóság kizárása.”⁸⁰

Az eljárás ezen a ponton siklott ki először, ugyanis a BRFK nem zárta ki magát, és tette át az ügyet egy olyan rendőrkapitányságra, amely tapasztalattal rendelkezik gyermekek ellen elkövetett szexuális bűncselekmény nyomozásában, ehelyett saját szervezetén belül az életvédelmi osztályt jelölte ki a nyomozás lefolytatására. A két osztály munkatársai nyilvánvalóan nem ugyanazzal a kompetenciával rendelkeznek.

Az életvédelmi osztály nem elégedett meg Bíró Délia, a kislányt először vizsgáló szakértő által készített, és a gyerekvédelmi osztály által kirendelt igazságügyi pszichológusi szakvéleménnyel, így egy újabb „szakember” vizsgálatát rendelte el, ezt az apát képviselő ügyvéd is indítványozta az eljárásban. Így kérték fel dr. Galambosné dr. Szokoly Mária

⁷⁶ Amnesty International: Magyarország: Meg nem hallott segélykiáltások. A nők nem kapnak megfelelő védelmet a családon belüli szexuális erőszak ellen. Amnesty International, London, 2007. 4. o.

⁷⁷ Gyermekbántalmazás: megszólalt Bojár Iván volt élettársa. atv.hu, 2014. szeptember. 2. https://www.atv.hu/belfold/20140902/szexualis-bantalmazas-megszolalt-bojar-volt-elettarsa?fbclid=IwAR0BZ3nX99B4k-fN0fvhQeg8jkBUbHc_xoB-JGXqPuWeRK6ERNQ (Letöltve: 2022. 10. 28.)

⁷⁸ Mi a szupervízió? http://www.ormayistvan.hu/Docs/mi_a_szuperviz.htm (Letöltve: 2022. 10. 19.)

⁷⁹ Gyvt 17§ (3a)

⁸⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=yNOSMwmJHFA> (Letöltve: 2022. 10. 13.)

igazságügyi szakértőt, aki arra a következtetésre jutott, hogy az édesanya túlzottan félti kislányát a szexuális erőszaktól, a gyermek így „édesanyja félelmeinek, elvárásainak megfelelően esetleg beszámolhat meg nem történt eseményekről.”⁸¹ Ebben a véleményben olvasható az ötéves kislánnyal kapcsolatban az alábbi mondat is: „Véleményem szerint ez a bűncselekmény nagy valószínűséggel nem történt meg. De ha mégis, akkor a gyermek elmondása alapján arra lehet következtetni, hogy a kislány nem tanúsított ellenállást.”⁸²

Akár véletlen egybeesés, akár nem, Renner Erikát is Galambosné hallgatta meg 2015. április 17-én. Erika az áldozata az ún. „lúgos orvos” ügyének, a férfi 2013. március 12-én megtámadta, aneszteziológiai szakértelemmel elaltatta, majd a lemeztelenített nemi szervébe lúgot öntött, amivel egy életre gyógyíthatatlan sérüléseket okozott a nőnek. A férfit tizenegy év szabadságvesztésre ítélték.

A pszichológus „szakértő” több mint 2 évvel az eset megtörténte után megvizsgálta a gyanúsítottat és a sértettet is, a vizsgálat tárgya Renner Erika személyiségének feltárása volt. A vizsgálat a klasszikus Szondi-teszttel kezdődött.⁸³

Renner Erika estében a szakember ezen megállapításokra jutott: „Jelen vizsgálat során a sértett elmondásában olyan érzelmi, indulati megnyilvánulás nem volt megállapítható, amely befolyásolná őt az események tárgyilagos megítélésében, viszont az elkövető személyre vonatkozóan már elképzelhető, hogy elmondását befolyásolja a gyanúsítottal szemben érzett csalódása, haragja, valamint az eltelt idő is ezt a meggyőződését erősíti.”⁸⁴

Felmerül a kérdés, hogy akit bántalmaznak, miért lesz ma Magyarországon hiteltelen egy pszichológus szakértő szemében, csupán arra alapozva, hogy nem látja elég objektíven az őt ért sérelmeket, és a szubjektív érzelmeit miért vetik a szemére? Véleményem szerint a szakértő feladata a vizsgált személy lelkének és pszichéjének olyan szintű megismerése lenne, hogy azzal hatékony segítséget nyújtson mind a sértett, mind a hatóságok számára.

A fentebb már említett Rorschach-tesztet is többféleképpen értelmezik. A Versagen szakkifejezés azt az esetet jelöli, amikor a vizsgált személy egyszerűen nem mond semmit a tábláról, vagy visszautasítja azt. Ez a Rorschachban hívő pszichológusok szerint az adott témával kapcsolatban erősen konfliktusos viszonyt jelent. Bár nehéz átlátni, hogy amikor a vizsgált személytől pont azt kérik, fantáziáljon egy foltról, hogy vajon mit lát benne, miért ne

⁸¹ Ónody.Molnár Dóra: Egy vizsgálat kronológiája 2. <http://nol.hu/belfold/egy-vizsgalat-kronologiaja-2-1486005> (Letöltve: 2022. 10. 27.)

⁸² MÉRŐ Vera: Lúg; Felhő Café, Budapest, 2022., 181. o.

⁸³ Uo. 178. o.

⁸⁴ Galambosné Szokoly Mária szakvéleménye Renner Erikáról. <https://felho.cafe/wp-content/uploads/2022/04/Galambosne-szakvelemenye-Renner-Erika-2015.04.30..pdf> 3. o.

„szállhatna el” a fantáziája. A Rorschach-teszt értelmezése szerint akár egyetlen ilyen válasz is elég arra, hogy a személyről megállapítsák azt, hogy pszichotikus vagy súlyos személyiségzavara van.

Következtetésképpen, a vizsgálat résztvevői által leggyakrabban használt két teszt – a Szondi- és a Rorschach-teszt – nem állja ki a tudományosság próbáját. A Szondi-tesztre adott válaszok nem elég egységesek ahhoz, hogy egyöntetű dolgokat mérjenek. A Rorschach-teszt pedig téves képet ad a személyiségről, betegnek mutatja az egészséges embereket, és lerontja a pszichológusok kórelőzmény, elbeszélgetés vagy interjú alapján tett ítéleteit. Ezek az eredmények különösen aggasztóak az igazságügyi pszichológus szakértők által vizsgált személyekre nézve. Az általuk vizsgált személyeknek esélyük sincs arra, hogy a teszteredmények alapján hozott kezdeti ítéletet a pszichológus felülvizsgálja, hiszen legtöbbször egyszer találkoznak, és a szakemberek tipikusan nem találkoznak a vizsgált személy környezetében élő emberekkel.

Ennek a téves elemzésének esett áldozatául a 16 éves Júlia és 14 éves Tímea, hiszen csak egyetlen egyszer vizsgálta meg szakértő az apjukat, azt a – nyilvánvalóan téves – következtetést levonva, hogy alkalmas a gyerekeknevelésre.

Dolgozatom utolsó két fejezetében azokra a gyermekvédelmi eszközökre szeretnék koncentrálni, amelyeket már egyrészt régóta alkalmaznak – ilyen a védelembe vétel – valamint, az úgynevezett gyermekbarát meghallgató házak, amelyek még csak nemrég kerültek a köztudatba.

X. A kapcsolati erőszak áldozatává vált gyermek

X. 1. Védelembe vétel

„Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket védelembe veszi.”⁸⁵ Tehát a védelembe vételi eljárás egy olyan joggyakorlat, amely során nem emelik ki a gyermeket a családból, ha a gyámhatóság úgy gondolja, hogy egy „kis segítséggel” biztosítani tudják a nevelkedéséhez megfelelő körülményeket.

Az eljárás kérelemre és hivatalból egyaránt lefolytatható. A gyámhatóság a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer tagjainak kezdeményezése esetén köteles lefolytatni a védelembe vételi eljárást. Amennyiben az eljárás megindítására nem a gyermekjóléti központ javaslatára került sor, az eljáró gyámhatóság köteles a gyermek lakóhelye szerinti illetékes központot megkeresni a javaslat megtétele miatt. A gyermekjóléti központ védelembe vételre irányuló javaslatában ki kell térnie arra, hogy a gyermekjóléti alapellátás eredménytelenségének mi volt az oka, milyen volt a gyermek és a szülők együttműködési készsége, illetve meg kell határozni a gyermek veszélyeztetettségének okát.⁸⁶

A gyámhatóság – a gyermekjóléti központ javaslatának figyelembevételével – védelembe veheti továbbá a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatakorút.⁸⁷

Ha a gyámhatóság a védelembe vételt a 68. § (2) bekezdés c) pontja alapján rendelte el, a védelembe vétel indokolt esetben a fiatakorú kérelmére a büntetőeljárás befejezéséig, de legfeljebb huszadik évének betöltéséig tart.⁸⁸

A védelembe vétel megszűnik a gyermek nagykorúvá válásával, kivéve a védelembe vétel nagykorúvá válást követő meghosszabbodásának a Gyvt. 69. § (3) bekezdése szerinti esetét.⁸⁹

⁸⁵ Gyvt. 68.§ (1)

⁸⁶ FILÓ Erika, Im., 359. o. Veszélyeztetettség: olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. Gyvt. 5 § (n)

⁸⁷ Gyvt. 68.§ (2) c

⁸⁸ Gyvt. 69.§ (3), Gyer. 91.§ (2).

⁸⁹ Gyer. 91.§ (2)

A gyermekvédelmi rendelet szövege alapján ellentmondásosnak tartom, hogy egy büntetőeljárás alatt lévő fiatal felnőtt védelembe vételét meg lehet hosszabbítani 20 éves koráig, viszont egy veszélyeztetettét nem. Véleményem szerint ugyanolyan támogatásban kellene részesülnie a bántalmazott fiatalembernek is, még talán nagyobb mértékűben is, hiszen az, akit a szülei veszélyeztetnek, csak a körülményeinek az áldozata.

A gyámhivatal megszüntetheti a gyermeknek a kapcsolattartással összefüggő veszélyeztetettsége miatt elrendelt védelembe vételét, ha sor került a kapcsolattartási jog korlátozására, szüneteltetésére vagy megvonására.⁹⁰

A gyermekjóléti központ esetmenedzsere a védelembe vételt elrendelő határozat véglegessé válásától számított 15 napon belül a gyermekre, illetve fiataljára vonatkozóan egyéni gondozási-nevelési tervet készít, melyhez szükség szerint a Gyvt.-ben meghatározott szerveket vagy személyeket kereshet meg. A terv tartalmazza a veszélyeztető körülmények megjelölését, a védelembe vétel megszüntetéséhez szükséges változásokat, továbbá ennek elérése érdekében a családgondozó, a szülő, valamint a család részére szükséges ellátásokat. A központ a környezettanulmány, illetve az egyéni gondozási- nevelési terv elkészítésének 2021. március 1-től már a GYVR (Gyermekeink védelmében elnevezésű informatikai rendszer) tervező és értékelő alrendszerében tesz eleget.

⁹⁰ Gyer. 91 § (1a)

X. 2. Barnahus – egy jó irány

Az izlandi eredetű elnevezéssel Barnahus („Gyermekek Háza”) meghallgató házak Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatok kebelében működnek hálózatba kapcsolódóan. Először 2016-ban Szombathelyen nyílt meg ilyen szolgálat, 2021. június 10-én pedig Debrecenben, és tervezett még a nyitás Gyulán és Budapesten, a cél pedig az országos hálózat kiépítése.

A Barnahus elveit és gyakorlatát ma már az Európa Tanács (ET) és az Európai Unió (EU) számos európai jogi és szabályozási eszköze is tükrözi, illetve támogatja közvetett vagy közvetlen módon, mint pl. a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális zaklatása elleni Európa tanácsi egyezmény (2010), az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásai (2010), a gyermekbarát szociális szolgálatokról szóló Európa tanácsi ajánlás (2011), a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló uniós irányelv (2011) a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló uniós irányelv (2012).⁹¹

2021. január 27-én a Budapesti Rendőr-főkapitányság és a Fővárosi Gyermekvédelmi Központ Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat együttműködési megállapodást kötött egy gyermekbarát kihallgatóközpont működtetéséről, amelynek célja és feladata elősegíteni a bántalmazott és különösen a szexuálisan bántalmazott gyermekek vallomástételét, elkerülve a többszöri kihallgatást. Egyszerre kíván közreműködni a bizonyítékok biztosításában és a gyermek testi, lelki és szellemi egészségének megtartásában, helyreállításában.

A „Barnahus” kifejezés Izlandról származik, ahol az első helyiséget 1998-ban alapították. Azóta számos további ilyen házat alakítottak ki, főként a skandináv országokban. A Barnahus-modell azon a feltételezésen alapul, hogy a gyermek által elmondottak kulcsfontosságúak a gyermekek ellen elkövetett bántalmazás feltárásához és kivizsgálásához mind büntetőjogi, mind pedig gyermekvédelmi és terápiás célokból.

Dániában elfogadtak egy törvényt, amely országos szinten tette kötelezővé a Barnahusok létrehozását és használatát, még az izlandi Barnahus megalapítása előtt: „A régiók települési önkormányzatai kötelesek minden régióban egy gyermekházat létrehozni, amely megvizsgálja

⁹¹ Olivia Lind HALDORSSON, Child CIRCLE: A Barnahus minőségi előírások: Iránymutatások multidiszciplináris és intézmények közötti megoldásokról az erőszak kiskorú áldozatai és tanúi számára; PROMISE Projektsorozat (digitális kiadás) https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf, 5. o.

a gyermek vagy fiatal körülményeit, ha a gyermeket vagy fiatalot bántalmazás érte, vagy ha ennek bármilyen gyanúja merült fel.”⁹²

Ezek a kihallgató helyiségek, kihallgatási modellek lehetővé teszik, hogy a nyomozó hatóság, az ügyész és a különböző tudományok képviselői (orvosszakértők, gyermekpszichológusok) összehangoltan és multidiszciplináris módon vegyenek részt a bizonyítási eljárásban. Ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges a rendőr, a pszichológus és az ügyész speciális képzése is.

Az utóbbi években egyre többen ismerik fel, hogy a multidiszciplináris és intézmények közötti együttműködés kulcsfontosságú az erőszak kiskorú áldozatainak és tanúinak védelemhez, részvételhez, támogatáshoz és segítségnyújtáshoz való jogainak érvényesítésében. Ez a fajta együttműködés fontos előnyöket jelenthet mind a gyermekek, mind a szakemberek számára, de gyakorlati megvalósítása nem egyszerű, mivel olyan elemeket kell kialakítani a jól működő és hatékony együttműködéshez, amelyek lehetővé teszik a különféle szervezetek munkájának összehangolását. Fontos megjegyezni, hogy az együttműködés kialakítása során mindig a gyermekek jogainak, szükségleteinek és érdekeinek kell a középpontban állnia.

Amennyiben sikerül az előírások szerint eljárni, elkerülhető az újratraumatizálás, mert így a döntéseket és a gyakorlatot **a gyermek mindenek felett álló érdeke** határozza meg. A gyermek meghallgatáshoz való jogát többszöri kihallgatás nélkül teljesítik, a kihallgatását hozzáértő szakemberek végzik; a kihallgatások egy helyen, több területet átfogó környezetben és gyermekbarát helyiségben zajlanak, ahol a gyermek és az ápoló megfelelő támogatásban részesül, indokolatlan késedelem nélkül és a gyermek nem köteles megjelenni a bíróságon.

Az előírások ihletet merítettek az e területen végzett korábbi munkákból, beleértve az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Gyermekszövetségének (National Children’s Alliance) Akkreditált Gyermekképviseleti/Gyermekevédelmi Központjainak (Child Advocacy/Protection Center) előírásait, valamint a svédországi Barnahushoz kidolgozott értékelési kritériumokat.

A skandináv Barnahus-házak egyik legfontosabb jellemzője, hogy beágyazódnak a nemzeti hatóságok, mint például a szociális ágazatok, az egészségügyi és gyermekevédelmi rendszerek, valamint az igazságszolgáltatás szervezeti rendszerébe. Az egyes országok eltérő intézményi szabályozást is generáltak ennek megvalósítása érdekében, ettől függetlenül multidiszciplináris és intézmények közötti együttműködést tartanak fenn egyetlen gyermekbarát helyen. Van, ahol rendőr hallgatja meg a gyermeket, máshol gyermekekhez értő szakember, például pszichológus vagy szociális munkás. Mindazonáltal minden Barnahusban gondoskodnak arról, hogy a

⁹² Uo., 24–25.

gyermeket kihallgató személy speciális képzésben részesüljön a kiskorúak kihallgatása terén, ami elősegíti a bizonyítékalapú meghallgatási eljárások lefolytatását és lehetővé teszi a több tudományterületen együttműködő csoport képviselői számára a gyermek kihallgatásának megfigyelését egy szomszédos helyiségből. A Barnahus rendszerét összességében az alábbi ábra alapján képzelhetjük el:⁹³

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (UN Committee on the Rights of the Child, CRC) a gyermek jogairól szóló 14. sz. általános megjegyzés (2013) hivatalos útmutatásában megfogalmazta, miként kell felmérni és meghatározni a gyermek mindenek felett álló érdekét, és mely elemeket kell figyelembe venni ahhoz, hogy ezt elsődleges szempontként kezeljék (3. cikk, 1. bekezdés). A CRC szerint a gyermek mindenek felett álló érdekének meghatározása az adott gyermek egyedi körülményeinek felmérésevel kezdődik. Ezt a folyamatot segíti elő az a nem mindenre kiterjedő és nem fontossági sorrendben összeállított, de a Barnahus vonatkozásában releváns lista, amely azokat az elemeket tartalmazza, amelyek a mindenek felett álló érdek meghatározásában alkalmazhatók.

⁹³ Olivia Lind HALDORSSON etc., Im., 12. o.

A CRC úgy véli, hogy az alábbi elemeket kell figyelembe venni:⁹⁴

- A gyermek véleménye
- A gyermek személyazonossága
- A családi környezet megőrzése és a kapcsolatok fenntartása
- A gyermek gondozása, védelme és biztonsága
- Kiszolgáltatott helyzet
- A gyermek egészséghez való joga
- A gyermek oktatáshoz való joga

Amint az a fejezet elején is említettem, Magyarországon is határozott igény van ilyen komplex gyermekeket segítő munka alkalmazására, mint a Barnahus-házak kiépítése, és mivel a gyermekvédelemnek ezen aspektusa is ilyen összetett, összegzésként szeretnék működési javaslatokat kínálni ahhoz, hogy a gyakorlatban is érvényesülni tudjon az erőszakkal szembeni zéró tolerancia.

⁹⁴https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf 18-19. o.

Összegzés

Szeretnék bízni abban, hogy a jövő jogalkotásában figyelembe fogják venni a jogvédő szervezetek felhívásait, ahogyan azt a kapcsolati erőszak tényállásának kidolgozásában is tették. Úgy gondolom, hogy még nagyobb odafigyeléssel kellene fordulni a jogalkalmazóknak a bántalmazott gyermek, vagy az erőszakos párkapcsolatból szabadult nő felé.

Vélelmezhetően addig, amíg a nőknek vagy a gyermekeknek nem tartjuk tiszteletben az értéküket, ezáltal megkérdőjelezzük adott szavukat egy feljelentés vagy bírósági meghallgatás során, addig nem is elvárható, hogy valamely védett tulajdonság alapján társadalmi szolidaritást biztosítsunk, hiszen a saját családjainkról van szó, társadalmunk legkisebb egységeiről.

Ahhoz képest, hogy a Büntető Törvénykönyv szerint pártfogó felügyelet alatt joga van a kapcsolattartáshoz annak az elkövetőnek is, aki nemi erkölcs elleni bűncselekményt követett el egy kiskorúval szemben, hatalmas fejlődési iránynak tartom a hajlandóságot a Barnahus-házak kiépítésének a rendszerére. Az a fajta a multidiszciplináris gondolkodás és intézmények közötti együttműködés, amely ezeket a kihallgató helyiségeket jellemzi, úgy gondolom sorsdöntő lenne egy-egy ügy kimenetele kapcsán, hiszen, ha a bíróságok kommunikálnának egymással, a polgári tudná mi történik a büntetőn, kiváltképp, ha ugyanarról a személyről van szó, valószínűleg megelőzhetőek lennének az aszódihoz hasonló tragédiák. Mindenképpen széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatására van szükség ahhoz, hogy alaposan megfontolt ítélet születhessen egy család életére vonatkozóan, amihez adott esetben elengedhetetlen a tanúk meghallgatása, pedagógiai vélemények, a rendőrséggel és a gyámhatósággal történő folyamatos kapcsolattartás, alapos pszichológusi szakvélemény, amely kiegészülhet igazságügyi pszichiáter társszakértő bevonásával, környezettanulmány, helyszíni tárgyalás, a bíróság személyes benyomása, valamint a gyermekek meghallgatása, mely utóbbi tartalmazza a „**gyermek mindenek felett álló érdeke**” meghatározását. Ha a nemzetközileg elfogadott jogszabályok hangsúlyozzák, hogy ez a norma a fő szempont,⁹⁵ véleményem szerint kötelesek vagyunk hazánkban is eleget tenni ennek az alapelvnek, így ha a gyermekvédelemben dolgozó szakembereket azzal a joggal ruházzuk fel, hogy döntsenek az ő sorsukról, kötelességük kellő körültekintéssel eljárni, ahogyan a rendőrségnek is. Valamennyi fejlődési lehetőségnek gátat szab, ha a rendszer **hanyag** módon kezel egy bejelentést, vagy a bíróság nem kellő körültekintéssel kívánja szabályozni a szülő és a gyermeke közötti kapcsolattartást.

⁹⁵ The best interests of the child – A dialogue between theory and practice. Európa Tanács.
<https://rm.coe.int/1680657e56>

Összegezve tehát a dolgozatban leírtakat, munkámban igyekeztem összefoglalni azokat a hatályos szabályozásokat és szempontrendszereket, amik alapján el kellene jární a különböző szervezetnek, valamint a fejlődésre való törekvéseket, mintegy keretbe foglalva a bántalmazó családi kapcsolatban lévő egyének mindennapjait az abból való kiszabaduláson át a sajnálatos és végzetes „megoldásig”.

Fontosabb tanulmányok jegyzéke

- ARADI HANGA Zsófia: Aszódi kettős gyilkosság: öt rendőr kapott fegyelmit a mulasztások miatt. <https://telex.hu/belfold/2022/06/27/aszodi-kettos-gyilkossag-ot-rendor-kapott-fegyelm-a-mulasztasok-miatt>
- COUNCIL OF EUROPE: The best interests of the child – A dialogue between theory and practice
- Az Európai Parlament 2009. november 26-i állásfoglalása a nők elleni erőszak felszámolásáról: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2009-0098_HU.html
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=HU>
- Az Isztambuli Egyezmény összefoglalója angolul: Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence
- Az Isztambuli Egyezmény szövege magyar nyelven: <https://nokert.hu/sze-20160720-0010/1466/1/az-isztambuli-egyezmeny-szovege-magyar-nyelven>
- Amnesty International: Magyarország: Meg nem hallott segélykiáltások. A nők nem kapnak megfelelő védelmet a családon belüli szexuális erőszak ellen. Amnesty International, London, 2007.
- BOLYKY Orsolya: A kiterjesztett öngyilkosságok kriminológiai háttere; VOKÓ György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 52., 59–74.
- DANCSY Adrienn: Asszony verve jó? – A kapcsolati erőszak megítélése Magyarországon. Arsboni. <https://arsboni.hu/asszony-verve-jo-a-kapcsolati-eroszak-megitelese-magyarorszagon/>
- FAZEKAS Andrea: Korábban négyszer is feljelentette az anyja a volt férjét, aki megölte a gyerekeit. <https://rtl.hu/hirado/2022/05/30/gyermekvedelem-aszodi-gyermekgyilkossag-mero-vera-lathatas>
- FILÓ Erika, KATONÁNÉ Pehr Erika: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem; Orac Kiadó, Budapest, 2022.
- HEGYI Viktória: Néhány gondolat az ügyész szerepéről a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt folytatott nyomozásokban, különös tekintettel a gyermek jogainak biztosítására. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/9017/7344>
- GALAMBOSNÉ SZOKOLY Mária: Igazságügyi Pszichológusi szakértői vélemény. <https://felho.cafe/wp-content/uploads/2022/04/Galamposne-szakvelemeney-Renner-Erika-2015.04.30..pdf>
- J. LOGAN – HOLLY A. HILL – MICHELE LYNBERG BLACK – ALEX E. CROSBY – DEBRA L. KARCH – JAMAR D. BARNES – KERI M. LUBELL: Characteristic of Perpatrators in Homicide-Followed-by-Suicide Incidents: National Violent Death Reporting System – 17 US States, 2033–2005; American Journal of Epidemiology, Johns Hoppkins Bloomberg School, 2008
- JOSEPH E. Logan, KRISTIN M Holland, SABRINA W. Brown, JEFFREY E. Hall: Circumstances Preceding Homicide - Suicides Involving Child Victims: A Qualitative Analyses. HHS Public Access, 2019. file:///C:/Users/dancs/Downloads/kiterjesztett%20o%CC%88ngyilkossa%CC%81g%202015%20Circumstances%20Preceding%20Homicide-Suicides%20Involving%20Child%20Victims_%20A%20Qualitative%20Analysis.pdf
- MÉRŐ Vera: Lúg; Felhő Café, Budapest, 2022.

- Olivia Lind HALDORSSON, Child CIRCLE: A Barnahus minőségi előírások: Iránymutatók multidiszciplináris és intézmények közötti megoldásokról az erőszak kiskorú áldozatai és tanúi számára; PROMISE Projektsorozat (digitális kiadás)
https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf
- Philip J. RESNICK: Child Murder by Parents: A Psychiatric Review of Filicide. In: Susan HATTERS Friedman – Debra R. HROUDA – Carol E. HOLDEN – Stephen G. NOFFSINGER – Philip J. RESNICK: Filicide-Suicide: Common Factors in Parents Who Kill Their Children and Themselves. Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, Vol. 33, 2005/4.
- SZENDI Gábor: A Rorschach teszt. <https://www.tenyek-tevhitek.hu/csaktagoknak/rorschach-es-a-pacas-teszt.php>
- TONY SALVATORE, M.A.: Domestic Murder-Suicide: A Compound Tragedy
<https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/domestic-murder-suicide-a-compound-tragedy?>
- Műbalhé az isztambuli Egyezmény körül: Miért nincs még ratifikálva az isztambuli Egyezmény?Csaladhalo.hu
<https://web.archive.org/web/20150321084712/http://csaladhalo.hu/cikk/hatter/mubalhe-isztambuli-egyezmeny-korul#>
- Ormay István: Mi a szupervízió: http://www.ormayistvan.hu/Docs/mi_a_szuperviz.html
- Pinczés Ferenc:Távoltartás. <https://drpinczes.hu/tavoltartas/>
- Unicef: A Gyermekjogi Egyezményről: <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezmenyrol>
- WIRTH Judit szerk.: Rendszerbe zárva: Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?; Patent, Nane, Budapest, 2009.